

Neverbalna komunikacija na primjeru Kolinde Grabar-Kitarović

Horvatić, Katica

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Zagreb School of Business / Poslovno veleučilište Zagreb**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:180:742584>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository ZSB - Final papers Zagreb School of Business](#)

POSLOVNO VELEUČILIŠTE ZAGREB

KATICA HORVATIĆ

**Neverbalna komunikacija na primjeru Kolinde
Grabar-Kitarović**

završni rad

na

preddiplomskom stručnom studiju

Zagreb, rujan, 2020. godine

POSLOVNO VELEUČILIŠTE ZAGREB

Preddiplomski stručni studij
marketinga i komunikacija
Smjer manager marketinga

**Neverbalna komunikacija na primjeru Kolinde
Grabar-Kitarović**

završni rad

MENTOR

doc. dr. sc. Tanja Grmuša, v. pred

STUDENT

Katica Horvatić

Zagreb, rujan, 2020. godine

SAŽETAK

U ovom je radu spomenuta neverbalna komunikacija, te njezini oblici, odnosno znakovi neverbalne komunikacije poput vizualne, dodira, osobnog prostora i ostalog. U mnogim kulturama neverbalna komunikacija ima drugačija značenja i drugačije se tumači, stoga je kao poslovna osoba i političar jako bitno biti upućen u te razlike između kultura. Osim javnog govorništva u kojem su političari najbolji, bitno je biti samouvjeren i verbalne kretnje moraju biti usklađene sa neverbalnim ponašanjem. Kao najbitnije poglavlje u radu spominjat će se neverbalna komunikacija Kolinde Grabar-Kitarović, njezin odličan stil odijevanja, srdačnost i velik osmijeh, te analizirati imaju li ovi znakovi neverbalne komunikacije možda ipak neko drugo značenje. Spominjat će se i poneki njezini promašaji koji su je obilježili u očima javnosti kao neobičnu predsjednicu države. Većina njezinih izdanja, govora i javnog pojavljivanja podjeljivala je javnost. Možda je ponekad i zanemarila pokoji protokol čime je ukrala pogled javnosti, ali znala se je nositi sa time, uvijek uz osmijeh, nije marila za kritike. Iako se vidi kako je mnoge promašaje koji su izašli u javnost popravila i učila iz vlastitih grešaka, ostala je svoja, predsjednica koja voli svoj narod i koja dijeli sreću svojeg naroda. Nije skrivala uzbuđenje na Svjetskom nogometnom prvenstvu u Rusiji 2018. godine kada je utrčala na stadion te počela dijeliti zagrljaje svim igračima, kao što nije mogla sakriti razočaranje nakon rezultata za predsjedničku utrku početkom ove godine, kada je pobijedio Zoran Milanović. Iako su čestitke bile iskrene i od srca, zasigurno se nadala kako će produžiti mandat. Kolinda Grabar-Kitarović, ostat će zapamćena kao-predsjednica naroda, predsjednica puna emocija.

Ključne riječi: *vizualna komunikacija, Kolinda Grabar-Kitarović, javni govor, osobni prostor, emocije, kulturološka neverbalna komunikacija.*

SUMMARY

This paper mentions non-verbal communication, and its forms, ie signs of non-verbal communication such as visual, touch, personal space and others. In many cultures, nonverbal communication has different meanings and is interpreted differently, so as a businessman and a politician it is very important to focus on the differences between cultures. In addition to public speaking in which politicians are the best, it is essential to be confident and verbal movements must be aligned with nonverbal behavior. The most important chapter in the paper will be the non-verbal communication of Kolinda Grabar-Kitarović, her excellent style of dress, cordiality and big smile, which if these signs of non-verbal communication may have a different meaning. Some of her failures, which were marked in the eyes of the public as an unusual president, will also be mentioned. Most of her releases, speeches, and public appearances have divided the public. She may have sometimes neglected the occasional protocol, thus stealing the public's view, but she knew how to deal with time, always with a smile, she didn't care for criticism. Although it can be seen that the multitude of failures that have come to light have been corrected and learned from her own mistakes, she has remained her own, a president who loves her people and who shares the happiness of her people. There is no hidden excitement at the 2018 World Cup when the race at the stadium began to give hugs to all players, nor could it hide the disappointment after the results of the presidential race earlier this year, when Zoran Milanovic won. While the congratulations were sincere and from the heart, they certainly hope to produce a mandate. Kolinda Grabar-Kitarović, president of the people-president full of emotions.

Keywords: *visual communication, Kolinda Grabar - Kitarovic, public speech, personal space, emotions, cultural nonverbal communication.*

Zagreb, rujan, 2020. godina

I Z J A V A

Izjavljujem da sam završni rad pod naslovom

Neverbalna komunikacija na primjeru Kolinde Grabar-Kitarović

izradila samostalno, pod nadzorom i uz stručnu pomoć mentora **doc. dr. sc. Tanje Grmuša, v. pred. .**

Izjavljujem da je završni rad u potpunosti napisan i uređen prema Pravilniku o završnom radu na stručnim preddiplomskim i specijalističkim diplomskim stručnim studijima PZVG-a te sukladno uputama priručnika Metodologija pisanja seminara i završnih radova. Izjavljujem da je završni rad lektoriran na jeziku na kojemu je napisan.

Izjavljujem i da sam suglasana da se trajno pohrani i objavi moj završni rad

Neverbalna komunikacija na primjeru Kolinde Grabar Kitarović

u javno dostupnom institucijskom repozitoriju *Poslovnog veleučilišta Zagreb* i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14 i 60/15.)

Katica Horvatić

OIB: 40220862474

(potpis)

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Neverbalna komunikacija	2
2.1. Znakovi neverbalne komunikacije	3
2.1.1. Vizualna komunikacija.....	4
2.1.2. Izraz lica	5
2.1.3. Dodir.....	6
2.1.4. Govor tijela.....	7
2.1.5. Osobni prostor	8
2.1.6. Prikazivanje sebe.....	9
2.1.7. Parajezik	10
2.2. Geste kao oblik komunikacije.....	10
3. Uloga neverbalne komunikacije u političkim kampanjama	12
3.1. Javni nastupi političara	13
3.2. Žene u politici	16
4. Kanali neverbalne komunikacije: analiza na primjeru Kolinde Grabar-Kitarović	19
3.1. Vizualna komunikacija – pogled otkriva sve.....	19
3.2. Izraz lica – emocije u prvom planu	22
3.3. Govor tijela – kombinacija prirodnosti i uvježbanosti.....	27
3.4. Osobni prostor.....	33
3.5. Prikazivanje sebe – potpis hrvatskih dizajnera	35
3.6. Parajezik – intonacija je bitna	42
5. Okolina i njezin utjecaj na neverbalnu komunikaciju	43
5.1. Drugi ljudi kao faktor neverbalne komunikacije	47

5.2. Teritorijalno ponašanje	51
6. Zaključak	53
Literatura i izvori	54

1. Uvod

Pored verbalne komunikacije i upotrebe riječi, uvelike je bitna je neverbalna komunikacija, odnosno kako je nešto izrečeno. Pogled, dodir, visina glasa, poštalice, sve je to dio svakodnevne neverbalne komunikacije. Ukoliko netko izbjegava naš pogled, zaključujemo kako je osobi neugodno ili laže. Mnogo toga se može reći o osobi, samo iz načina na koji stoji ispred nas, na koji priča, koristi li se rukama i slično. Zato poznati i utjecajni ljudi poput političara, usavršavaju vještine neverbalne komunikacije, izbacivanje loših gesta i poštalice ili mucanja u govorima. Paze na način odijevanja, koji je određen kodeksom. Jako je važno za političara, da osim znanja bude i vješt govornik. Kako bi svoje stavove prenio na svoje birače, na javnost. Osim toga, kada pričamo o neverbalnoj političkoj komunikaciji skrivanje pogleda, zamuckivanje i slično se brzo uočavaju.

„No, vješti govornici su najčešće političari i diktatori. Neki od njih su Winston Churchill: »Ne mogu vam obećati ništa osim krvi, patnje, suza i znoja«, Abraham Lincoln: »Vladavina naroda, od naroda i za narod«, Franklin Delano Roosevelt: »Jedino čega se trebamo strašiti jest strah«, Nelson Mandela: »Nezaustavljiv hod prema slobodi«, Martin Luther King: »I have a dream«.¹

„I dok ovdje rijetko tko spominje žene i njihove javne govore kroz povijest, osvrnula bih se na riječi Emmeline Pankhurst jedne od vodećih sufražetkinja Prvog svjetskog rata: »Ostavili ste na teret ženama svoje zemlje, muškarci svih civiliziranih zemalja su ostavili ženama da se same izbore za svoje spasenje. To ono što sada radimo u Engleskoj. Ljudski je život za nas svetinja, no kažemo, ako bilo koji život treba biti žrtvovan, onda će to biti naš; nećemo to učiniti same, nego ćemo neprijatelja staviti u poziciju da mora odlučiti da nam ili da slobodu ili smrt.«²

Iako je od tog govora pa sve do isporučivanja istih prava ženama kakva imaju i muškarci prošlo čak desetljeće, čak niti danas skoro stoljeće poslije, nije bolja situacija. Naime, žene u Hrvatskoj imaju jednaka prava kao i muškarci zadnjih 75 godina, ali nije se mnogo toga promijenilo. Žene su u politici samo bitne u postotcima, ne i u izmjenama zakona i odlučivanju. No, nije politika jedini problem za žene.

¹ <http://retorika.hr/povijesni-govori/deset-najboljih-govora-kroz-povijest/> pristupljeno 7. 9. 2020. u 17:12 h.

² <https://www.tportal.hr/fun/clanak/10-naj-govora-koji-su-promijenili-svijet-20110430> pristupljeno 7. 9. 2020 u 17:16 h.

2. Neverbalna komunikacija

„Neverbalna komunikacija je komuniciranje bez upotrebljavanja riječi, a može biti namjerno ili nenamjerno. To je govor tijela i sadržaj iz okoline u pojedinoj komunikaciji. Nije stvar u tome što je rečeno, već je stvar u tome kako je nešto rečeno. Puno je načina na koji komuniciramo neverbalno: kontakt očima, pokreti glave, izrazi lica, dodir, geste. Neverbalna komunikacija se koristi za: izražavanje emocija, pokazivanje stavova, održavanje osobina ličnosti i poticanje ili mijenjanje verbalne komunikacije. To je govor tijela i sadržaj iz okoline u pojedinoj komunikaciji. Neverbalna komunikacija se razlikuje od čovjeka do čovjeka a pogotovo od kulture do kulture. Pozadina pojedine kulture definira njenu neverbalnu komunikaciju koja je naučena kao šta su pojedini znakovi i signali. Pošto ima razlika u značenju pojedinih znakova i signala moguće je doći do pogrešnog tumačenja istih u komunikaciji među različitim kulturama. Izrazi lica su uglavnom isti među kulturama a pojedini su urođeni, kao šta su sreća i tuga. Postoji sedam univerzalnih ekspresija lica koje se zovu mikroekspresije. To su: strah, prezir, tuga, sreća, gađenje, čuđenje i ljutnja. Mogu se pojaviti samo male razlike među njima kao što su intenzitet i dužina trajanja pojedine mikroekspresije.“³

„Kao i verbalna komunikacija i neverbalna je određena kulturološkim razlikama; uljudno ponašanje nije općeprihvaćeno u svim dijelovima svijeta. To se prvenstveno odnosi na međusobnu udaljenost osoba u komunikacijskoj situaciji koja se proteže od 15 centimetara kada je riječ o bliskim, intimnim osobama do 3,6 metara i više u slučaju javnoga obraćanja. Uobičajena udaljenost osoba u svakodnevnoj komunikaciji varira u različitim kulturama, ali ovisi i o kontekstu općenito, pa će ono što je u jednoj sredini prihvaćeno kao uobičajen način komunikacije drugdje biti protumačeno kao nametanje npr. tijekom poslovnog razgovora nećemo se nagnjati prema sugovorniku ili ga dodirivati.“⁴

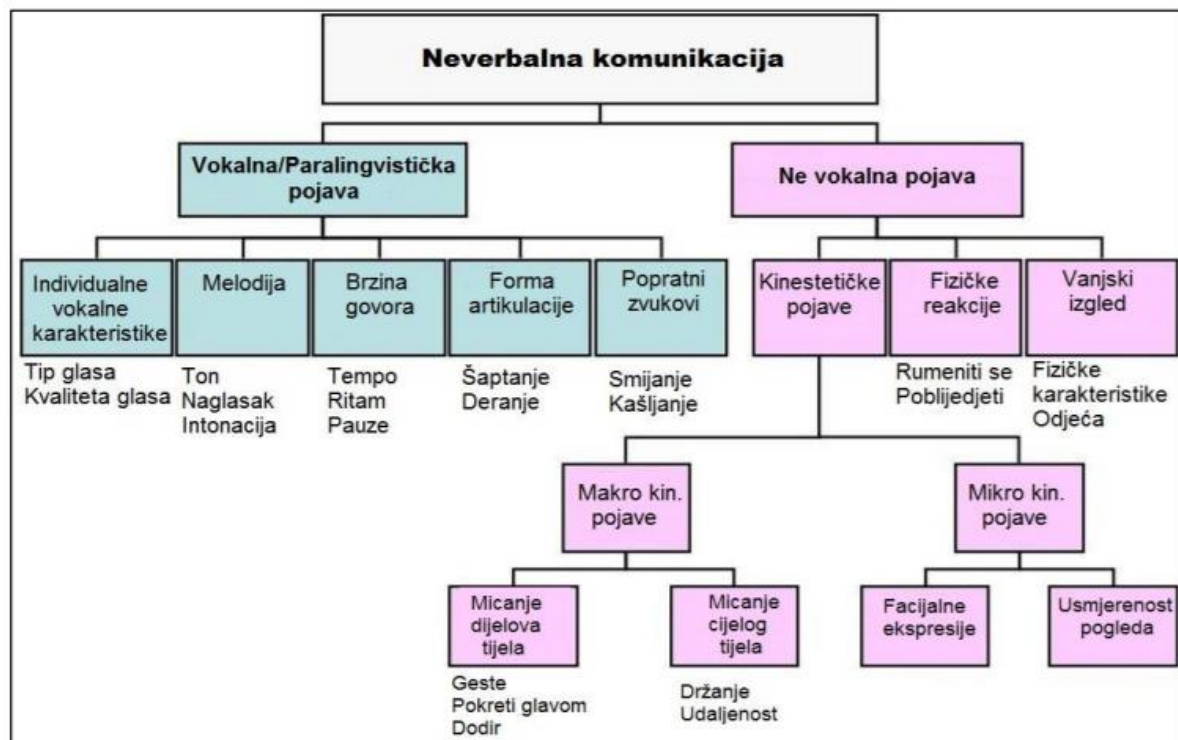
³ <https://www.unavita.hr/neverbalna-komunikacija-u-razlicitim-kulturama/> pristupljeno 1. 9. 2020. u 21:46 h.

⁴ A. Pease; *Govor tijela*; Zaloiba Mladinska knjiga, 1991. Ljubljana - Zagreb, str. 16.

2.1. Znakovi neverbalne komunikacije

„Komunikacijsku okolinu čine fizička okolina i spacijalna okolina. Fizičku okolinu čine elementi koji utječu na odnos među ljudima ali nisu dio njega. Okolina utječe na raspoloženje osoba u komunikaciji, odabir riječi i postupaka. Odličan primjer predstavljaju restorani u koje pozovemo ljude sa kojima želimo pozitivne i prisne odnose. Komunikacijsku okolinu osim fizičke okoline čini i socijalni te osobni prostor osoba koje komuniciraju. Proučavanje percepcije i načina korištenja socijalnog i osobnog prostora nazivamo proksemikom. Osobni prostor u kontekstu komunikacije analizira se u smislu udaljenosti sugovornika te dinamike promjene koja se odvija tijekom razgovora. U istraživanjima na predmetnu temu često se spominje primjer teritorijalnosti i povlače se paralele između ponašanja ljudi i životinja u smislu obilježavanja prostora, kako bi se stvorila određena prednost, kroz fizičko pozicioniranje u prostoru u odnosu na druge dionike komunikacije te sam prostor. Osim komunikacijske okoline kojom na jedan način klasificiramo neverbalno ponašanje potrebno je uzeti u obzir i aspekt fizičkih značajki osoba koje komuniciraju. Fizičke osobine osoba u interakciji obično tijekom komunikacije ostaju nepromijenjene, tu ubrajamo visinu, težinu, oblik tijela, opću pojavnost, boju kože te ostale fizičke karakteristike. Zanimljivo je spomenuti i artefakte koji nadopunjuju pojavnost osobe, a ako nabrojimo samo neke, govorimo o raznim umjetnim dodacima u koje spadaju kozmetika, nakit, torbe i sl.“⁵

⁵ M.L. Knapp, J.A. Hall, *Neverbalna komunikacija u ljudskoj interakciji*, 2010; Jastrebarsko: Naklada Slap, str. 7. – 8.

Slika 1. *Sistemski pregled neverbalne komunikacije.*⁶

2.1.1. Vizualna komunikacija

„Oči su vrlo moćni neverbalni signali. Daju nam velik izvor informacija regulirajući pri tome tijek komunikacije. Govornici koji koriste kontakt očima ostavljaju dojam osoba koje poručuju da su zainteresirane za međusobnu interakciju. Skrivanje pogleda znak je neiskrenosti, a može biti i znak neugode. Potpuni izostanak gledanja sugovornika u oči prilikom interakcije može se shvatiti kao negativan stav prema sugovorniku, protivljenje ili neprihvatanje naredbi.“⁷

„U zapadnjačkoj kulturi kontakt očima se smatra dobrom i poželjnom gestom. Time iskazujemo pozornost, povjerenje i sigurnost. U Aziji, Bliskom Istoku, Latinskim državama i Američki Indijanci kontakt očima ne doživljavaju kao dobru gestu. U Istočnim zemljama žene

⁶ <http://research.ucc.ie/scenario/2014/02/Surkamp/03/en/media/image1.jpeg> pristupljeno 2. 9. 2020. u 18:12 h.

⁷ <https://www.mnovine.hr/lifestyle/neverbalna-komunikacija-procitajte-ljude-pomocu-govora-tijela/> pristupljeno 1. 9. 2020. u 22:04 h.

pogotovo izbjegavaju kontakt očima s muškarcima jer time pokazuju moć i seksualnu zainteresiranost. Dok na primjer buljenje se smatra neprikladno u većini zemalja i kultura.“⁸

2.1.2. Izraz lica

„Izražavanje emocija izrazima lica bilo je proučavano znatno prije svih vidova neverbalne komunikacije. Lice je najizražajnije i najprepoznatljivija značajka svih ljudskih bića. Njime se izražavamo, a da ne upotrebljavamo riječi. Pomnim promatranjem facijalne ekspresije moguće je saznati mnogo o ljudima iza nestalne maske kojom namjerno ili nesvjesno iskazuju svoje reakcije na događaje i i podražaje oko sebe. Većina socijalnih psihologa tvrdi da obično svi mogu prepoznati šest osnovnih emocija: sreća, tuga, strah, bijes, iznenađenje, gađenje. Sreća se izražava smijehom pri čemu se donji kapci uzdižu i nabile se koža oko vanjskog kuta oka. Kad je osoba iznenađena širom otvara oči, obrve joj se uzdignu i zakrive, a donja čeljust padne i usne joj se rastave. Kod straha se oči također otvore, ali donji kapci su napeti; obrve se uzdignu i približe. Usne se povuku u vodoravnom položaju. Za gnjevan izraz lica karakteristično je spuštanje obrva, izravan pogled i intenzivno gledanje u oči, gornji kapci su spušteni, a donji su napeti i sužavaju pogled. Zgađeno lice ima podignute donje kapke i stisnute čeljusti ili otvorene čeljusti i često ga prati boranje nosa. Izrazi lica se pojavljuju u nizu, u kontekstu i okviru cjeline ponašanja, tako da se promatrač, obično ne mora oslanjati isključivo na njih. On tumači nečije emocionalno stanje kroz konfiguraciju znakova. Međutim, facijalni izražaji pod većom su kontrolom nego tjelesni pokreti. Ljudi često potiskuju emocije i maskama zatvaraju socijalnu okolinu.“⁹

„Lice pokazuje stavove, osjećaje i emocije. Stupanj izraženosti mikroekspresija se razlikuje među kulturama. Na primjer Amerikanci pokazuju osjećaje više nego Azijati. Mikroekspresije su iste u cijelom svijetu jedino ih u ponekim zemljama ne pokazuju u javnosti. Poruke koje dolaze iz lica su uglavnom svuda jednako prihvaćene. Pre izražajne mikroekspresije se ponegdje smatraju kao znak slabosti ili uskogrudnosti.“¹⁰

⁸ <https://www.unavita.hr/neverbalna-komunikacija-u-razlicitim-kulturama/> pristupljeno 1. 9. 2020. u 22:15 h.

⁹ <http://www.croring.com/news/verbalno-i-neverbalno-u-komunikaciji/5594.aspx> pristupljeno 1. 9. 2020. u 22:20 h.

¹⁰ <https://www.unavita.hr/neverbalna-komunikacija-u-razlicitim-kulturama/> pristupljeno 1. 9. 2020 u 22:27 h.

Slika 2. *Izraz lica koje pokazuje osjećaje i emocije.*¹¹

2.1.3. Dodir

„Dodir ili općenito tjelesni kontakt, varira sa stupnjem intimnosti koji postoji između dvoje ljudi. Kad se to događa, onda je ono što vidimo proces međusobnog povlačenja u privrženosti koja savlađuje prirodnu težnju svakog pojedinca da štiti svoj osobni prostor. S obzirom na to da u osnovi postoji konflikt između »držanja na udaljenosti« i »uspostavljanja kontakta« posljedica toga da se javljaju mnoge varijante i različiti stupnjevi prijateljskog dodirivanja. Najuobičajeniji oblik dodira pojavljuje se kad se sretnemo ili se opraštamo. Najčešće dolazi do rukovanja, koje je očekivana formalnost pri pozdravljanju. Toplina pozdrava često se izražava prenaplašavanjem te radnje na različite načine. Ona se dodatno

¹¹ <https://www.mnovine.hr/lifestyle/neverbalna-komunikacija-procitajte-ljude-pomocu-govora-tijela/> pristupljeno 2. 9. 2020. u 18:29 h.

naglašava hvatanjem šake objema rukama, hvatanjem za nadlakticu, hvatanjem za rame i zagrljajem oko ramena.“¹²

„Dodirivanje se smatra nepristojno u većini kultura. Rukovanje je prihvatljivo u većini. Nadalje, prihvatljivost grljenja, ljubljenja i raznih sličnih dodira varira od kulture do kulture. U tom vidu neverbalne komunikacije Azijske zemlje su konzervativnije od Zapadnih zemalja. Dodirivanje glave ili ramena također ima različito značenje u različitim zemljama. U nekim Azijskim kulturama tapkanje djeteta po glavi se smatra kao vrlo loša gesta jer se glava smatra kao svetinja. U Blisko Istočnim zemljama dodirivanje među ljudima suprotnog spola se smatra loš znak. Gdje vas dodiruju i kako vi dodirujete mijenja značenje dodira s promjenom kulture.“¹³

2.1.4. Govor tijela

Izrazi lica se pojavljuju u nizu, u kontekstu i okviru cjeline ponašanja, tako da se promatrač, obično ne mora oslanjati isključivo na njih. On tumači nečije emocionalno stanje kroz konfiguraciju znakova. Međutim, facijalni izražaji pod većom su kontrolom nego tjelesni pokreti. Ljudi često potiskuju emocije i maskama zatvaraju socijalnu okolinu. Kroz pokrete tijela primamo informacije i poruke. Ti pokreti nam govore šta ljudi misle i osjećaju spram nas.

„Držanje tijela ukazuje na stupanj angažiranosti osobe u komunikaciji, na međusobni status sugovornika, pokazatelj je emocionalnog stanja osobe i smjera razvoja komunikacije u smislu izgrađivanja međusobnog odnosa. Držanje tijela se obično proučava zajedno s drugim neverbalnim signalima. Držanje tijela ključni je pokazatelj emocionalnih stanja. Primjerice, položaj nogu može pomoći pri određivanju koliko se ugodno osoba osjeća u nečijoj blizini. Ukoliko osoba dok stoji prekriži noge, znači da se osjeća nelagodno. Prekrižene noge mogu značiti i samouvjerenost.“¹⁴

¹² J. Navarro, *Što nam tijelo govori?*, 2010., Mozaik knjiga; Zagreb str. 70.

¹³ <https://www.unavita.hr/neverbalna-komunikacija-u-razlicitim-kulturama/> pristupljeno 1. 9. 2020. u 22:34 h.

¹⁴ J. Navarro, *Što nam tijelo govori?*, 2010., Mozaik knjiga; Zagreb str. 70.

Slika 3. Govor tijela kao dio neverbalne komunikacije.¹⁵

„Ako osoba s kojom pričamo nije okrenuta direktno prema nama to može značiti da je nervozna ili sramežljiva. To također može značiti da ta osoba ne želi pričati s nama. Ili ako netko sjedne bliže ili dalje od nas može značiti da pokazuje sigurnost, snagu ili kontrolu okoline. Poze poput uspravnog ili snuždenog sjedenja može upućivati na mentalno stanje osobe. Ruke u džepovima su znak nepoštovanja u većini zemalja. U Gani i Turskoj znak nepoštovanja je sjedenje s prekrštenim nogama.“¹⁶

2.1.5. Osobni prostor

„Osobni prostor pretpostavlja stupnjeve fizičke blizine koji su dozvoljeni ovisno o stupnju intimnosti s osobom s kojom smo u interakciji. Postavljaju se nevidljive granice unutar koje ostali ne smiju ući. Intimni i dobri prijatelji ne čine nam neugodu ako priđu bliže, dok se

¹⁵ <https://www.mnovine.hr/lifestyle/neverbalna-komunikacija-procitajte-ljude-pomocu-govora-tijela/> pristupljeno 2. 9. 2020 u 18:34 h.

¹⁶ <https://www.unavita.hr/neverbalna-komunikacija-u-razlicitim-kulturama/> pristupljeno 1. 9. 2020. u 22:39 h .

poznanike i strance s kojima se razgovara obično drži na većoj udaljenosti. Društveni kontekst može promijeniti te udaljenosti. U velikim gužvama u svoj intimni, osobni prostor prisiljeni smo pustiti neznanca što izaziva negodovanje. Učinci narušavanja tog »nepisanog pravila« nastoji se drastično smanjiti izbjegavanjem pogleda. Isto tako, ako je riječ o prevelikoj udaljenosti, potreba za intimnošću nadoknađuje se čestim i dužim vizualnim kontaktom.¹⁷

„Ljudi iz različitih kultura imaju različite tolerancije za fizičke udaljenosti među ljudima. U Bliskoistočnim zemljama ljudi vole stajati blizu jedni drugima dok u nekim drugim kulturama to može djelovati zastrašujuće. Ljudi posjeduju određeni osobni prostor oko sebe i ne žele nepozvane ljude unutar toga prostora. Dok u nekim zemljama je prihvatljiv i fizički dodir među potpunim strancima.“¹⁸

2.1.6. Prikazivanje sebe

„Pojava je još jedan vid neverbalne komunikacije ljude prosuđujemo po njihovoj pojavi, izgledu. Odjeća koju nosimo, način na koji se češljamo, koristimo šminku i ukrašavamo tijelo drugim umjetnim proizvodima predstavljaju načine izražavanja sebe. Način na koji projektiramo sebe pruža ljudima informacije o društvenoj klasi, etničkoj identifikaciji, bračnom statusu. Može se zaključivati i o karakternim crtama ličnosti. Primjerice, vjerojatnije je da će ekstravertirani ljudi češće oblačiti izrazito jake boje od introverata. Aktivirajući društvene stereotipe ljudi upravljaju dojmovima koje drugi o njima stvaraju. Na taj način doprinosimo predvidljivosti socijalne interakcije, što je uvelike olakšava. Rasne razlike isto kao i razlike u oblačenju puno govore o pojedincu. Uređivanje da izgledamo čim bolje se smatra poželjnim u većini kultura. Ali ono šta se smatra dobrim izgledom varira od kulture do kulture. Skromnost se također mjeri prema pojavi.“¹⁹

¹⁷ <https://blog.dnevnik.hr/ostrman-art/2010/02/1627249557/neverbalna-komunikacija.html> pristupljeno 1. 9. 2020. u 22: 45 h.

¹⁸ <https://www.unavita.hr/neverbalna-komunikacija-u-razlicitim-kulturama/> pristupljeno 1. 9. 2020. u 22:56 h.

¹⁹ <https://www.unavita.hr/neverbalna-komunikacija-u-razlicitim-kulturama/> pristupljeno 1. 9. 2020. u 23:02 h.

2.1.7. Parajezik

„Parajezik je zajednički naziv za prodiziju, odnosno visinu, naglasak, vremenski raspored i stanke, te emocionalni ton glasa, naglasak i pogreške u govoru kao što je zamuckivanje. Te paralingvističke aspekte govora, primjerice intonaciju, koristimo da bismo naglasili rečenice, a ponekad i da bismo izmjenili upotrebnu gramatiku. Podižući glas tvrdnju možemo pretvoriti u pitanje. Brzina kojom osoba govori može biti indikator emocionalnog stresa. Tjeskobni ljudi često govore vrlo brzo. Ponavljanja i zamuckivanja su također pokazatelji anksioznosti, dok poštapalice poput »hm« i »ovaj« služe za dobivanje vremena, a istovremeno signaliziraju da se govor i dalje nastavlja.“²⁰

„Kako govorimo to također spada u neverbalnu komunikaciju. Na primjer ton glasa, jačina glasa, ritam, brzina, govori više od samih riječi. Azijati se kontroliraju da ne viču jer ne žele da ih drugi dožive kao malo dijete. Poznati su kao kvalitetni paralingvisti. Smijuljenje se u nekim zemljama smatra kao loša gesta. Ima još puno koje se iskazuju kroz vokalne raznolikosti i sve one spadaju u paralingvistiku.“²¹

2.2. Geste kao oblik komunikacije

„Gesta poput palca prema gore može se različito tumačiti u različitim kulturama. U nekim zemljama se to smatra kao znak za »OK« dok je u drugima zamjena za srednji prst. U Japanu je to znak za novac, a u Francuskoj za nulu. Pucketanje prstima se može smatrati kao privlačenje pažnje na sebe dok se drugdje smatra kao gesta nepoštovanja ili uvrede. Pokazivanje stopala je uvredljiv. Također je uvredljivo pokazivanje stopala u pojedinim Blisko Istočnim zemljama. Pojedine zemlje smatraju uvredljivim kada se prst uperi u nekoga. Pokazivanje jezika je u većini zemalja znak za ruganje dok je u Polineziji to znak za pozdrav.“²²

„Potreba da se pri konverzaciji ograniči sugovornikovo kretanje, često se pokazuje spuštanjem obuzdavajuće ruke na njegovo rame, dok ga dodirivač nastavlja uvlačiti u razgovor. Grljenje predstavlja snažan doživljaj u djetinjstvu, a kod odraslih osoba je rezervirano za

²⁰ <https://blog.dnevnik.hr/ostrman-art/2010/02/1627249557/neverbalna-komunikacija.html> pristupljeno 1. 9. 2020. u 23:32 h.

²¹ <https://www.unavita.hr/neverbalna-komunikacija-u-razlicitim-kulturama/> pristupljeno 1. 9. 2020. u 23:42 h.

²² <https://www.unavita.hr/neverbalna-komunikacija-u-razlicitim-kulturama/> pristupljeno 1. 9. 2020. u 23:45 h.

duboko emocionalne trenutke. Mladi ljubavnici čine taj znak prisnosti češće nego drugi. To je jedan od najjačih pokazatelja intimnosti. Poljubac kao javni znak veze prikazuje varijacije od jedne kulture do druge. U većini zemalja češće je ljubljenje u obraz na javnim mjestima, nego ljubljenje u usta koje se, opet, pripisuje ljubavnim parovima. Orijentacija tijela i držanje tijela važni su za socijalnu interakciju. Obično orjentiramo svoje tijelo prema osobi s kojom pričamo, tako da okretanje od osobe zahtjeva pokret tijela. Kad se spremamo izvesti neku radnju, često radimo pripremne pokrete. Oni djeluju kao nagovještaji onog što namjeravamo učiniti. Činjenica je da se služimo pokretima nakane i da reagiramo na njih kod drugih u mnogim situacijama, a da toga nismo svjesni. Primjerice, smatra se da smjerajući pokret ka ustajanju sa stolice često djeluje kao nagovještaj naše potrebe da prekinemo razgovor. Držanje tijela također može biti dobar pokazatelj je li osoba napeta ili opuštena.²³

„Geste rukama usklađene su s govorom i predstavljaju važnu dopunu emocionalnim izrazima lica. One su toliko integralan dio našeg verbalnog iznošenja da ponekad gestikuliramo čak i kad razgovaramo s nekim preko telefona. Nezavisno od razlika između grupa i razlika između pojedinaca, postoje varijacije u učestalosti gestikuliranja, od prilike do prilike, kod istog pojedinca. Naglašavanje, ili precizniji opis sadržaja koji verbalno iznosimo popraćeno je čestom gestikulacijom. Kimanje glavom služi kao povratna informacija govorniku, upućujući na to da se razumije ono što se govori, i kao potkrepljenje govorniku da nastavi. Uz to, kimanje i odmahivanje glavom dva su najrasprostranjenija znaka za »da« i »ne«. Međutim, odmahivanje glavom često se zamjenjuje mahanjem kažiprstom i pobočnim mahanjem šakom.“²⁴

²³ https://www.interijernet.hr/hr-razno/govor-tijela---neizgovorena-istina_56693 pristupljeno 1. 9. 2020. u 23:54 h.

²⁴ <http://www.croring.com/news/verbalno-i-neverbalno-u-komunikaciji/5594.aspx> pristupljeno 1. 9. 2020 u 00:05 h.

3. Uloga neverbalne komunikacije u političkim kampanjama

„Politička komunikacija je svaka komunikacija u politici koja ima određenu svrhu.“²⁵

Važno da političar osim znanja i dobrih ideja, zna kako ih prenijeti svojim potencijalnim biračima, odnosno, kako da bude kvalitetan govornik.

„Kad netko tijekom razgovora gleda naokolo ili nas ne želi gledati u oči, u našim očima zamjetno gubi na vjerodostojnosti, čak i ako to čini iz stidljivosti. Imali smo klijenta političara, novaka u televizijskim razgovorima koji je tijekom intervjua stalno prebacivao pogled od novinara do jedne i druge kamere, te tako u nedogled. Zato je na ekranu izgledao neuvjerljivo, pa bi svaki put nakon što bi se pojavio na televiziji njegova popularnost opala. Uvježbavši ga da gleda samo u novinara i zanemari kamere, vjerodostojnost mu je porasla. Drugog političara smo uputili da u političkoj televizijskoj debati svoje odgovore upućuje pretežno u objektivne kamere. To ga je otuđilo od stotinu pedeset gostiju u studiju, ali je zato pridobio milijune televizijskih gledatelja koji su imali osjećaj da govori izravno njima.“²⁶

Ono što se može vidjeti iz prijašnjeg ulomka jest ta bit neverbalne komunikacije. Bez obzira na verbalnu komunikaciju, neverbalna komunikacija je jednako bitna, čak je i bitnija za potpuni komunikacijski proces.

”Prvi dojam je izuzetno važan. Činjenica je da će ljudi gotovo u potpunosti procijeniti nečiji karakter na osnovu prvog dojma, koji nažalost ne možemo mijenjati, jer postoji sam jedan prvi susret s nekime.”²⁷ – Nicolas Sparks.

„Svi su svjesni važnosti prvog dojma, no malo tko zapravo zna koje je pravo značenje prvog dojma i odakle kreće. Mnogi zaboravljaju da je prvi dojam pojam za sam ulazak u prostoriju, a ne pojam vezan samo uz govor. Pa tako pripreme za govor ili debatu kreću sa samim ulaskom u prostoriju u kojoj se održava, zato je bitno i u tom trenutku paziti na gestikulaciju, te sveukupno na neverbalnu komunikaciju.“²⁸

²⁵ B. McNair: *Uvod u političku komunikaciju*; 2003., Politička misao, Zagreb, str. 4.

²⁶ A. i B. Pease; *Velika škola govora tijela*; Mozaik knjiga, Zagreb, 2008., str. 179. – 180.

²⁷ <https://www.moj-posao.net/Press-centar/Details/73167/Vaznost-i-moc-prvog-dojma/58/> pristupljeno 2. 9.2020 u 19:02 h.

²⁸ <https://www.moj-posao.net/Press-centar/Details/73167/Vaznost-i-moc-prvog-dojma/58/> pristupljeno 2. 9.2020 u 19:05 h.

„Kod neverbalne političke komunikacije negativni se aspekti uočavaju jako brzo. To može biti previše treptanja, spuštanje pogleda, zamuckivanje ili kočenje od straha.“²⁹

Očito je da vizualna prezentacija, gestikulacija i mimika lica utječu na našu percepciju političara, samo je pitanje u kojoj mjeri, i može li slika koju dobijemo nadjačati riječi koje čujemo. Autori knjige »*Slike i emocije za odluku glasača*« kažu da ako je ono što čujemo i ono što vidimo u raskoraku, vjerojatnije je da ćemo zapamtiti vizualni dojam. Točnije, što vrijeme više odmiče, šansa da se to dogodi sve je veća. Ne čudi stoga što u medijskim istupima političara može razaznati opetovano ponavljanje određenih neverbalnih znakova: sve više paze na svoje geste, odjeću, glas i općenito komunikacijsku okolinu – svjesni koliko ti elementi otkrivaju.³⁰

3.1. Javni nastupi političara

„Javni govor i javni nastup kompleksna je komunikacijska aktivnost kod koje sadržajni, verbalni dio mora biti u suglasju s neverbalnim. Dobar govor je uvjerljiv kada je uvjerljiv i onaj tko govori, odnosno kada svojim ponašanjem potvrđuje da stvarno vjeruje u ono što priča.“³¹

Dobar govornik treba imati sposobnost mijenjanja osjećaja kod slušatelja, ne samo da ga obavijesti o nečemu. Javni govor može biti moćno oruđe za motivaciju, utjecaj, uvjeravanje, obavještanje, tumačenje ili jednostavno zabavljanje. On nema isključivo svrhu uvjeravanja, može biti i umjetničkog tipa. Tada se radi o monolozima i drugim umjetničkim vrstama javnog govora. Vješti govornici su često političari i diktatori.

Zato je Kennedyjev govor na inauguraciji među najpoznatijim javnim govorima svih vremena. Imao je toliko moćan govor da su mnogi šezdesetih pomislili kako će on promijeniti cijeli svijet.

„»Ne pitajte što vaša zemlja može učiniti za vas, nego što vi možete učiniti za svoju zemlju. Dragi građani svijeta, ne pitajte što za vas može učiniti Amerika, nego što možemo zajedno učiniti za slobodu čovjeka«, rekao je Kennedy u svojem prvom predsjedničkom govoru, 20. siječnja 1960, i otišao u retoričku legendu, usput osnovavši Peace Corps,

²⁹ L. M. Knapp, J. A. Hall, T. G. Horgan; *Neverbalna komunikacija u ljudskoj interakciji*; Naklada Slap; Jastebarsko, 2012., str. 409.

³⁰ Usp. R. Coleman, D. Wu; *Slike i emocije za odluku glasača*; Efekt agende, Minneapolis, Lexington Books; 2015., str. 107.

³¹ D. Čerepinko; *Komunikologija: kratki pregled najvažnijih teorija, pojmova i principa*; Veleučilište Varaždin, Varaždin, 2012., str. 123.

organizaciju kojoj je bio cilj ispunjenje njegovih inaugurativnih želja. To je značilo borbu protiv tiranije, bolesti, rata i siromaštva.“³²

Iako se nije mnogo promijenilo danas i još uvijek je SAD na rubu ratovanja i siromaštva, Kennedy je šezdesetih godina mnogima dao nadu za bolje sutra.

Slika 3. *Kennedy održava govor na inauguraciji.*³³

No, nije Kennedy jedini političar koji je javnim govorom toliko utjecao na javnost, ovdje se nalazi još i Nelson Mandela sa svojim čuvenim govorom kada ga je CIA 1962. godine uhitila za navodno poticanje štrajka u Južnoafričkoj republici.

„»Za svoga života posvetio sam se borbi afričkog čovjeka«, rekao je na otvaranju suđenja. »Borio sam se protiv bijelačke dominacije, baš kao i protiv crnačke. Čuvao sam ideal demokratskog i slobodnog društva u kojem svi ljudi žive u harmoniji i s jednakim šansama«, nastavio je afrički politički div i zauzvrat završio iza rešetaka.“³⁴

³² <https://www.tportal.hr/fun/clanak/10-naj-govora-koji-su-promijenili-svijet-20110430> pristupljeno 5. 9. 2020. u 16:25 h.

³³ <https://www.irishcentral.com/opinion/others/jfk-inauguration> pristupljeno 5. 9. 2020. u 16:45 h.

³⁴ <https://www.tportal.hr/fun/clanak/10-naj-govora-koji-su-promijenili-svijet-20110430> pristupljeno 5. 9. 2020. u 16:34 h.

Kada govorimo o hrvatskom javnom govorništvu, svakako bi trebalo spomenuti slavnu rečenicu Stjepana Radića »Ne srljajte kao guske u maglu.« na kraju povijesnog govora protiveći se bezuvjetnom ujedinjenju Hrvatske s Kraljevinom Srbijom. Govor je održan na sjednici Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba u Zagrebu u studenome 1918. godine.³⁵

“Upozoravam, da se ljuto varate, ako mislite, da se ovako samovoljno može prijeći preko tisuću i više godina hrvatske povijesti i hrvatske državnosti. Mi Hrvati za to nismo. Naš hrvatski seljak – a to je devet desetina hrvatskoga naroda – u ratu postao je potpun čovjek, a to znači, da ne će više nikome služiti, nikome robovati, ni tuđinu ni bratu, ni tuđoj ni svojoj državi, nego hoće da se u veliko ovo doba ta država uredi na slobodnom republikanskom i na pravednom čovječanskom (socijalnom) temelju”, kazao je Radić.³⁶

Slika 4. *Stjepan Radić održava govor.*³⁷

³⁵ Usp. <https://kamenjar.com/na-danasnji-dan-1918-stjepan-radic-ne-srljajte-kao-guske-u-maglu/> pristupljeno 5. 9.2020 u 17:34 h.

³⁶ <https://kamenjar.com/na-danasnji-dan-1918-stjepan-radic-ne-srljajte-kao-guske-u-maglu/> pristupljeno 5. 9.2020 u 17:34 h.

³⁷ <https://retorika.hr/povijesni-govori/sto-godina-od-slavnog-govora-stjepana-radica-ne-srljajte-kao-guske-u-maglu/> pristupljeno 5. 9.2020. u 17:39 h.

Među ostalim poznatijim političkim govornicima tu se nalaze i Josip Broz Tito, Franjo Tuđman, Vlado Gotovac, Ante Starčević i ostali čiji se veliki govori spominju i dan danas. Svi ovi govori imaju nešto zajedničko, a to je identitet. Odnosno, hrvatski identitet koji ne bismo smjeli izgubiti i za što bismo se trebali boriti.³⁸

3.2. Žene u politici

„Najslavnija izreka, koja je ušla u anale ženomrstva, bila je ona saborskog zastupnika Anta Kovačevića iz desne Hrvatske kršćanske demokratske unije s početka 2000-ih, koji je saborskoj zastupnici Vesni Pusić iz Hrvatske narodne stranke poručio »da ju je dragi Bog stvorio za madraca, a ne mudraca«. Da mišljenje kako žene nisu za mudraca i danas dominira političkom scenom u Hrvatskoj zorno pokazuju političke stranke u kojima žene često samo figuriraju na pojedinim funkcijama ili su im prepuštena »manje važna« područja, dok se »visokom politikom« bave muškarci. U sadašnjem sazivu Hrvatskog sabora svega je 19 posto žena, a ni novi hrvatski predsjednik Zoran Milanović nije okružen prevelikim brojem savjetnica: tek su dvije, uz još pet savjetnika. Puhovski kaže da smo u situaciji u kojoj se miješaju dva problema. Jedan je vrijednosni, a drugi formalni, postotak žena u javnom i političkom životu. Dio je to liberalnog programa izjednačavanja muškaraca i žena koji se, po njemu, pokazao neuspješnim. »To je najvidljivije u vašoj profesiji, novinarstvu, ili odvjetništvu, gdje žene imaju ogromnu većinu, a svejedno se stvari nisu promijenile. To se ne rješava većim brojem žena jer one koje po ovim kriterijima uspijevaju su često više mačo orijentirane od samih muškaraca, inače ne bi uspjele« - navodi Puhovski.³⁹

Taj formalni dio, po njemu, ima smisla samo u situacijama kakva je, recimo, bila u IDS-u, gdje uopće nije bilo žena, a tako je dugo bilo i u HDZ-u. »Međutim, onda je HDZ imao i prvu premijerku i prvu predsjednicu države, iako ta stranka baš i nije naklonjena ženskim pravima, ali zbog unutarnjih razloga došlo je do toga da su oni zapravo čitali lekciju svim drugim strankama jer su imali dvije žene na čelu. Sasvim sigurno bih mogao dokazivati da gospođa Kolinda Grabar Kitarović nije baš puno učinila na promociji ženskih prava« - veli naš sugovornik. Po njegovom mišljenju treba razlikovati formalno pitanje udjela žena i pitanje

³⁸ Usp. <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/hrvatski-govori-koji-su-nadzivjeli-govornike-3879747> pristupljeno 5. 9.2020 u 17:52 h.

³⁹ <https://www.dw.com/hr/%C5%BEene-su-u-hrvatskoj-politici-ukras-a-va-%C5%BEene-odluke-donose-mu%C5%A1karci/a-52681058> pristupljeno 4. 9.2020. u 17:23 h.

vrijednosti, a tu se radi o ravnopravnosti i toleranciji. »To nailazi na hrid koja se zove patrijarhalni odnosi, koji se u nas reproduciraju na najnižoj i najteže promjenjivoj razini obiteljskog socijaliziranja, obiteljskog odrastanja. Oni još uvijek važe u najvećem dijelu društva, pa se onda preslikavaju i na javnost« - objašnjava Puhovski. Uvjerenje o tome da su žene u politici često samo formalno, bez istinskog utjecaja na donošenje važnih odluka, ilustrira suđenjem Ivi Sanaderu, bivšem premijeru i predsjedniku HDZ-a. »Svi iz vodstva stranke s dobrim su razlogom u najmanju ruku bili osumnjičeni, ako ne i optuženi, osim Jadranke Kosor jer nju kao ženu, koja je tad bila potpredsjednica stranke, nisu zvali na one prave neformalne sastanke na kojima se odlučivalo« - kaže Puhovski.⁴⁰

Odlomak zorno prikazuje trenutnu situaciju u Hrvatskoj, iako govorimo o 21. stoljeću i velikim tehnologijama, ali i odavno izborenim ženskim pravima. No Puhovski je ovdje u pravu, žene su u politici samo formalnosti radi, jer postoji kvota koja se mora popuniti ženama. Žene nemaju utjecaj na donošenje odluka. Visoko obrazovanim ženama u Hrvatskoj bi se trebalo omogućiti veće pozicije i prava na donošenje odluka, tek onda bismo mogli mijenjati zakone i tek onda bi žene bile ravnopravne sa muškarcima u Hrvatskoj.

„Povezivanje sa ženskim organizacijama, ženama daje osjećaj potpore i iskustvo javnog djelovanja stoga su one vrlo bitne. Iznimno je važno omogućiti pristup visokom obrazovanju žena, a politikama potpora roditeljstvu ne dovoditi žene u situaciju da biraju između majčinstva i povratka na posao. Upravo zbog takvog pristupa nordijske zemlje imaju iznimno visoku prisutnost žena u politici. Još uvijek se pred žene stavljaju i dvostruka opterećenja, njihov rad kod kuće još uvijek se ne vrednuje te što ih čini sustavno diskriminiranim na čemu se treba zakonski i obrazovno poraditi. Socioekonomska situacija također je bitan faktor koji utječe na uključivanje žena u politiku, jer ako za isti rad žene zarađuju manje, zbog čega se vrlo često bore sa siromaštvom teško da ih je moguće motivirati za isti. Zato je vrlo bitno jednako vrednovati rad žena i muškaraca. S druge strane ako žene nisu prisutne u politici, promjene vezane uz njihovu dobrobit vrlo će se sporo događati. Žene najbolje znaju koji su njihovi problemi i zbog toga moraju preuzeti odgovornost za budućnost društva. Iako u Hrvatskoj Zakon o ravnopravnosti spolova zahtjeva od stranaka uravnoteženu zastupljenost muškaraca i žena na izbornim listama, naše stranke često tu odredbu ignoriraju i domišljatim stavljanjem

⁴⁰ <https://www.dw.com/hr/%C5%BEene-su-u-hrvatskoj-politici-ukras-a-va-%C5%BEene-odluke-donose-mu-%C5%A1karci/a-52681058> pristupljeno 4. 9.2020. u 17:23 h.

žena na dno liste – vješto izbjegavaju. Puno bismo više postigli da uvrstimo u Zakon o ravnopravnosti spolova propise poput Norveške koja propisuje obveznu 40-postotnu zastupljenost žena u parlamentu. Iako je do danas učinjeno puno po pitanju ravnopravnosti spolova i prava žena – za njihovo promicanje i napredak još uvijek ima mjesta. Postoji još mnogo područja na kojima žene bivaju zakinute za svoja temeljna prava. Žene u zemljama sjeverne Europe danas osjećaju najmanje rodnog jaza. Položaj žena u nordijskim zemljama trebao bi biti cilj svih nas, a da je rodna ravnopravnost moguća one su očiti dokaz.“⁴¹

Slika 5. *Žene u politici.*⁴²

⁴¹ <http://pressedan.unin.hr/zene-u-politici-kakvu-promjenu-zelimo.html> pristupljeno 5. 9.2020 u 18:12 h.

⁴² <http://pressedan.unin.hr/zene-u-politici-kakvu-promjenu-zelimo.html> pristupljeno 5. 9.2020 u 18:20 h.

4. Kanali neverbalne komunikacije: analiza na primjeru Kolinde Grabar-Kitarović

3.1. Vizualna komunikacija – pogled otkriva sve

Bivša predsjednica Grabar-Kitarović imala je odličnu vizualnu komunikaciju. Za vrijeme debata nikad nije skidala pogled sa protivnika, odnosno sadašnjeg predsjednika Zorana Milanovića.

Slika 6. *Vizualna komunikacija – kontakt očima.*⁴³

No, kao i svakom živom biću, pa tako i Kolindi Grabar-Kitarović se je potkrao jedan pogled koji je otkrio sve. Za vrijeme debate, iako je došla pripremljena, sa svim zapisima i bilješkama kao i sa uvježbanom neverbalnom komunikacijom, ovaj pogled je otkrio razočarenje na njezinom licu. Zbog prozivanja i napada na njezin račun na koje nije znala kako reagirati riječima, reagirala je upravo ovom grimasom. (**Slika 7.**)

⁴³ <https://express.24sata.hr/top-news/gradanima-i-dalje-nije-jasno-sto-za-njih-znaci-milanovicev-izbor-24071> pristupljeno 5. 9.2020 u 18:34 h.

Slika 7. *Rekacija Kolinde Grabar-Kitarović za vrijeme debate.*⁴⁴

No, debate nisu bile jedine kao primjer odličnog kontakta očima. Tu su i mnoga druga upoznavanja, okupljanja i sastanci. Jedan takav primjer je sjednica »Inicijativa triju mora u izazovnom međunarodnom kontekstu« gdje se je u Bukureštu 2018. godine sastala sa predsjednicima Rumunjske, Republike Poljske, predsjednikom savezne Republike Austrije i povjerenicom Europske komisije za regionalni razvoj Corina Cretu.⁴⁵

⁴⁴ <https://www.tportal.hr/showtime/clanak/na-kraju-suceljavanja-pitanja-kao-iz-spomenara-omiljeni-film-grabar-kitarovic-je-dan-nezavisnosti-zasto-odgovor-je-urnebesano-foto-20200103> pristupljeno 23. 9. 2020. u 18:25 h.

⁴⁵ Usp. <https://www.totalno.hr/predsjednica-kitarovic-inicijativa/> pristupljeno 5. 9.2020. 18:46 h.

Slika 8. Kolinda Grabar-Kitarović i predsjednik Republike Poljske.⁴⁶

(Slika 8.) Prikazuje Kolindu Grabar – Kitarović kako srdačno, s osmijehom na licu pozdravlja predsjednika Republike Poljske Andrzeja Dudu. Na slici se vidi kako predsjednica iz poštovanja održava kontakt očima sa predsjednikom, te mu je uputila osmijeh.

Negativan dojam koji je ostavila na većinu građana je bio baš ove godine, naime u siječnju nakon predsjedničkih debata, predsjednica je održavala mali govor u hodniku pred novinarima koji su imali nekoliko pitanja za nju. Novinar HRT-a ju je upitao nešto vezano uz aferu Kontinental prijevoza, na što je bivša predsjednica odgovorila kako je ona bila nekoliko mjeseci radila tamo, no ona nije primila nikakve novce, te je prokomentirala kako ju je iznenadilo što gospodin Sulić ne zna ništa vezano uz to. Naime dok je odgovarala na pitanje novinara, napravila je laganu grimasu lica koja je bila pomalo neuvjerljiva, ali nije gledala niti u novinara direktno. (Slika 9.) Na svako prijašnje odgovoreno pitanje je novinara koji je postavio pitanje, gledala u oči te održavala taj važan kontakt očima.

⁴⁶ <https://www.totalno.hr/predsjednica-kitarovic-inicijativa/> pristupljeno 5. 9. 2020 u 19:26 h.

Slika 9. *Grabar-Kitarović odgovara na pitanja nakon debate.*⁴⁷

Iako se može zaključiti kako joj vizualna komunikacija nije strana kada je ugodna atmosfera i kada je okružena ugodnim pitanjima i stavovima. Ako je okružena nekim neugodnim pitanjima poput afere Kontinental prijevoza, bivša predsjednica gubi integritet.

3.2. Izraz lica – emocije u prvom planu

Grabar-Kitarović većinom ima osmijeh na licu i to je veliki znak otvorenosti i srdačnosti. Kada se veseli, veseli se iskreno, kada pjeva, pjeva najglasnije. Ona voli Hrvatsku i to je uvijek pokazivala. Pekla je čvarke, plesala uz narodnu nošnju, lijepila je pločice, veselila se je i bodrila vatrene sve do finala. Pokušavala se je na taj način povezati sa narodom.

⁴⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=ea1P5-6FQa4> pristupljeno 5. 9.2020. u 19:37 h

Slika 10. *Slavlje na dodjeli medalja Svjetskog nogometnog prvenstva.*⁴⁸

Svi se dobro sjećamo Svjetskog nogometnog prvenstva u Rusiji 2018., kada su vatreni došli do finala, no izgubili su protiv Francuza i tako su ipak izborili drugo mjesto u Svjetskom nogometnom prvenstvu. I svi se dobro sjećamo tadašnje naše predsjednice koja ih je bodrila sve do kraja, a (**Slika 10.**) upravo prikazuje njezin izraz lica nakon dodjele medalja. Kako mnogi kažu, ukrala je pozornost medija nakon što se prema njezinim riječima nije više mogla izdržati i zadržavati sreću, te je izašla na teren i počela je grliti sve redom, od nogometaša naše momčadi, pa sve do Francuza, jer ipak je pristojno i sportski pružiti ruku pobjednicima, ili ih u ovom slučaju zagrliti jednog po jednog.

„»Htjela sam biti čovjek, pokazati kako svi volimo svoju domovinu i reprezentaciju, koliko smo ponosni na njih i koliki je to bio trenutak za Hrvatsku, državu koja nije velika brojem ljudi i prostorom državnim, ali je ogromna u srcu i koja je napravila ogroman uspjeh.« - rekla je Grabar-Kitarović i dodala da je još vrijednije to što su momci donijeli zlato koje Hrvati nose u srcima i što su sve uspjeli da ujedine u ljubavi i nacionalnom ponosu.⁴⁹

⁴⁸ <https://prnjavorlive.info/kolinda-objasnila-svoj-nastup-poslije-finala-mundijala/> pristupljeno 5. 9. 2020. u 18:59 h.

⁴⁹ <https://prnjavorlive.info/kolinda-objasnila-svoj-nastup-poslije-finala-mundijala/> pristupljeno 5. 9. 2020. u 19:04 h.

Izraz lica je najiskrenija neverbalna komunikacija. Čovjek jednostavno ne može ugasiti osjećaje, ali ih može kontrolirati. I to mnogima polazi za rukom, no kada si političar ili predsjednik države, emocije se moraju znati kontrolirati, jer svaki pokret, svaki krivi pogled ili osmijeh se dodatno stavlja pod povećalo javnosti i medija. Od njih se traži da budu staloženi čak i kada gube, te da budu mirni čak i kada ih netko provocira. (Slika 11.) govori o nečemu suprotnome, na slici se nalazi tzv. vrtlog emocije za Kolindu Grabar – Kitarović jer je upravo to bio trenutak poraza za nju, nije joj pošlo za rukom ponavljanje mandata predsjednika države, te je morala na tome čestitati novo izabranom predsjedniku Zoranu Milanoviću.

U emotivnom govoru mu je zaželjela uspjeh i svako dobro u obnašanju dužnosti, te je za kraj rekla »Ostanemo ujedinjeni, okupljeni za našu Hrvatsku.«⁵⁰

Slika 11. Vrtlog emocija na licu.⁵¹

⁵⁰ <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/foto-vrtlog-emocija-na-licu-kolinde-grabar-kitarovic-zdusno-je-pjevala-pjesmu-dajem-ti-srce-i-srdacno-cestitala-milanovicu-na-pobjedi-9823195> pristupljeno 5. 9.2020. u 19:19 h.

⁵¹ <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/foto-vrtlog-emocija-na-licu-kolinde-grabar-kitarovic-zdusno-je-pjevala-pjesmu-dajem-ti-srce-i-srdacno-cestitala-milanovicu-na-pobjedi-9823195> pristupljeno 5. 9.2020. u 19:21 h.

Prva slika pokazuje lagani podsmijeh i Grabar-Kitarović tu još ne vjeruje što se je dogodilo. Dok je informacija o porazu došla do nje, iz druge slike i lažnog osmijeha se vidi kako joj nije drago. Zna da se mora osmjehnuti pa za to koristi ovaj lažni osmijeh, kojim pokazuje zube i usnice koje su razvučene u osmijeh, no oči su joj mirne i ne smiju se. Tek treći osmijeh je bio onaj iskren, no oči su joj tu tužne. Iako je po samom ulasku u dvoranu zapjevala i u govoru je čestitala aktualnom predsjedniku, te je svoje birače umirivala kada su negodovali zbog rezultata, smatram da joj je poraz teško pao, te da se je nadala novom mandatu.

Slika 12. *Kolinda Grabar-Kitarović u društvu predsjednika SAD-a.*⁵²

⁵² <https://kamenjar.com/kolinda-grabar-kitarovic-pozvala-trumpa-hrvatsku/> pristupljeno 21. 9. 2020. u 21:20 h.

Kao što (**Slika 12.**) prikazuje, bivša predsjednica se nalazila u društvu predsjednika Trumpa na *summitu* NATO-a. Sa njezinog lica dalo se je iščitati da je situacija bila veoma ugodna i ležerna, te nije bilo nekih neugodnih tekućih pitanja između zemalja. Atmosfera je bila ugodna tokom cijelog dana *summita*, što pokazuje i sljedeća fotografija (**Slika 13.**) koja prikazuje predsjednike država u bliskom kontaktu, te pokazuju prst gore koji najčešće znači da je sve u redu.

Slika 13. Druženje predsjednika SAD-a i predsjednice Hrvatske.⁵³

⁵³ <https://net.hr/danas/hrvatska/je-li-kolinda-spavala-dok-je-trump-govorio-tvrdi-da-nije-rekao-kako-buducnost-ne-pripada-globalistima-demantira-je-i-bijela-kuca/#> pristupljeno 21. 9. 2020. u 21:50 h.

3.3. Govor tijela – kombinacija prirodnosti i uvježbanosti

Govor tijela bivše predsjednice bio je uvijek i na svakom događanju uvježban. Naravno, ako se je nalazila u nekoj opuštenijoj atmosferi i ona je bila opuštenija, s time i prirodnija, jer što je više uvježbavala neverbalnu komunikaciju, to se je više odmicala od prirodne sebe, te su neke geste postale »umjetne«.

Slika 14. Bivša predsjednica na sastanku sa predsjednikom Putinom.⁵⁴

Slika 14. prikazuje predsjednicu u nešto odvažnijem izdanju što se tiče odabira odjeće, te se ovdje ističe paška čipka. Nije strano da je predsjednica voljela nositi domaće kreatore, te je njih koristila kao jedan osobni potpis od kojeg nije odstupala. Također, nešto neprirodnije geste i govor tijela upućuje na činjenicu da je sve unaprijed uvježbano kako ne bi bilo velikih gafova.

⁵⁴ <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/govor-tijela-je-li-grabar-kitarovic-paskom-cipkom-smeksala-kamenog-putina-foto-20171019/slika-2f01c5b714761cdc5424e729e2c9aac3> pristupljeno 5. 9. 2020. u 19:47 h.

Slika 15. Rukovanje bivše predsjednice i predsjednika Putina.⁵⁵

Blagi osmijeh predsjednice pokazuje kako je sve već uvježbala i spremna je na sva pitanja i raspravu. Lagana samouvjerenost. Dok s druge strane, predsjednik Putin, bez osmijeha ili neke pretjerane neverbalne komunikacije, no čini se kako je on godinama trenirao za lice bez emocija.

„»Njezine geste ne prate sadržaj verbalne poruke i to doprinosi komunikacijskoj nevjerodostojnosti. Znači, nabraja fokuse, a gesta nabranjanja se ponavlja, stalno je na drugom prstu, kao da je na samo neverbalnu zaboravila jer se strašno fokusira na ono što će reći. Gesta je neprirodna, neusklađena s verbalnom porukom i nelogična« - dijagnosticira dr. sc. Diana Tomić, viša asistentica na Odsjeku za fonetiku Filozofskog fakulteta i docentica na Kineziološkom fakultetu koja se bavi govorništvo i komunikacijskim vještinama. Po njezinom sudu, cijeli intervju obiluje općim mjestima, neodređenim frazama i općeprihvaćenim tezama, što se dijelom može pripisati samoj predsjedničkoj funkciji, ali trenutačno nimalo ne doprinosi komunikacijskoj uspješnosti predsjednice. Međutim, govoreći o situaciji u regiji i

⁵⁵ <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/govor-tijela-je-li-grabar-kitarovic-paskom-cipkom-smeksala-kamenog-putina-foto-20171019/slika-2f01c5b714761cdc5424e729e2c9aac3> pristupljeno 5. 9. 2020. u 19:53 h.

odnosima sa susjedima, dakle o vanjskopolitičkim temama koje su predsjedničini aduti još iz kampanje, ona napušta taj neodređeni, općeniti diskurs te je puno jasnija i konkretnija i naravno uvjerljivija. »Predsjedničina govorna izvedba također je snažan neverbalni znak; lapsusi i nelogičnosti poput kriznih žarišta ili smetnji u svojem radu javljaju se češće dok odgovara na pitanja vezana uz svoje putovanje, a kasnije je puno fluentnija, opuštenija i uvjerljivija. Pokušaj da se prekinu priče za svaku je pohvalu i to je odlika uspješnih komunikatora; ipak, sama izvedba je mogla biti još uspješnija« - zaključuje Tomić.⁵⁶

Ovdje je dr. sc. Diana Tomić u pravu te se na licu (**Slika 16.**) Kolinde Grabar-Kitarović vidi veoma neprirodna i uvježbana gesta nabiranja koju nije uskladila sa verbalnom komunikacijom, čak se vidi i uznemirenost, te korištenje općenitih teza kako bi izbjegla konkretne odgovore na pitanja.

Slika 16. Nabiranje kao dio neverbalnog govora.⁵⁷

⁵⁶ <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/puhovski-tudmanovu-tragediju-grabar-kitarovic-i-dvorski-novinar-pretvorili-u-farsu-20170112> pristupljeno 21. 9. 2020. u 22:02 h.

⁵⁷ <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/puhovski-tudmanovu-tragediju-grabar-kitarovic-i-dvorski-novinar-pretvorili-u-farsu-20170112> pristupljeno 21. 9. 2020. u 22:02 h.

Slika 17. *Sreća na licu Kolinde Grabar-Kitarović.*⁵⁸

Naravno, kao i svaki prethodni spominjani odlomak koji je vezan uz Svjetsko nogometno prvenstvo u Rusiji 2018. godine, ovdje se vrlo jednostavno može pročitati kako je Kolinda Grabar-Kitarović sretna i nalazi se tamo kako bi im pružila podršku i slavila sa njima, što na kraju i jest. Fotografija je uslikana u trenutku kada je Kolinda Grabar-Kitarović podigla oba palca gore u znak podrške nogometašima. Samopouzdana, iskren osmijeh, te se na ovoj fotografiji (**Slika 17.**) vidi jedno prirodno izdanje neverbalne komunikacije Kolinde Grabar-Kitarović.

⁵⁸ <https://direktno.hr/direkt/predsjednica-o-putu-rusiju-ponosna-sam-dalica-i-decke-opet-cu-ici-svlacionicu-127639/> pristupljeno 21. 9. 2020. u 22:27 h.

Slika 18. Kolinda Grabar-Kitarović na teniskom turniru.⁵⁹

(Slika 18.) je nešto novija fotografija koja je uslikana nakon izgubljenih predsjedničkih izbora. Nakon njezine neverbalne komunikacije i pokazivanja srednjeg prsta na Škorine kontroverzne izbore, mnogi smatraju da je ova i fotografija, te pokazivanje ovog prsta također upućeno lideru Domovinskog pokreta. Neverbalnom komunikacijom mu pokazuje kako mu je bolje da šuti i ne govori mnogo, jer većina njegovih izjava povrjeđuje žene.⁶⁰

⁵⁹ <https://www.jutarnji.hr/izbori/vijesti/pogledajte-kako-je-kolinda-reagirala-kada-je-ugledala-naseg-fotoreportera-15003830> pristupljeno 22. 9. 2020. u 22:26 h.

⁶⁰ Usp. <https://www.jutarnji.hr/izbori/vijesti/pogledajte-kako-je-kolinda-reagirala-kada-je-ugledala-naseg-fotoreportera-15003830> pristupljeno 22. 9. 2020. u 22:26 h.

Slika 19. *Gesta zrcaljenja kao znak povezivanja.*⁶¹

„Zrcaljenje je zapravo kopiranje nečijeg govora tijela. Zrcaljenjem se može iskazati interes za nekoga, ali i provjeriti pokazuje li netko interes za nas. Kada nam se netko sviđa, prirodno zrcalimo ili kopiramo neverbalnu komunikaciju te osobe, a tako pokazujemo i poštovanje. Ipak, nije poželjno zrcaliti sva ponašanja – zrcaljenjem negativnog govora tijela možemo još samo dodatno pogoršavaju atmosferu. Dobro izvedenim zrcaljenjem stvara se povezanost između dvaju sugovornika i ono je jako oružje neverbalne komunikacije. Ovu tehniku je najbolje koristiti samo za one dobre stvari, a ne loše.“⁶²

⁶¹ <https://express.24sata.hr/top-news/vide-li-zoki-i-kolinda-dalje-od-5-sijecnja-24022> pristupljeno 21. 9. 2020. u 22:26 h.

⁶² <https://plaviured.hr/sto-je-zrcaljenje/> pristupljeno 21. 9. 2020. u 22:34 h.

3.4. Osobni prostor

Prostorne zone možemo podijeliti na: intimne, društvene i javne zone. Intimna je naravno ona najosobnija, jer u nju ulaze samo bliske osobe uz koje se osjećamo ugodno. Slika 20. pokazuje intimnu zonu između supružnika Kitarović koji su sretni u zagrljaju. Svi ostali koji nisu na tzv. listi intimne zone koji ulaze u takvu zonu osobi kojoj prilaze stvaraju nelagodu.

Slika 20. *Intimna zona bivše predsjednice uz supruga Jakova.*⁶³

Osim intimne zone koja je rezervirana samo za najbliže (to mogu biti članovi obitelji, ljubavnici, bliski prijatelji) postoji i društvena zona, nešto što je društveno i javno prihvatljivo. Svakako se ljudi u intimnoj zoni neće jednako ponašati u svojem domu i kada su vani, okupljeni drugim ljudima, pa čak i bliskim prijateljima.

⁶³ <https://www.index.hr/magazin/clanak/kolinda-i-jakov-proslavili-vazan-datum-u-vezi-ona-objavila-romanticnu-poruku/2144599.aspx> pristupljeno 5. 9. 2020. u 19:58 h.

Za kraj postoji i javna zona. Ona je prikazana (**Slika 21.**) kao što je održavanje govora. U ovoj zoni nema bliskih kontakata i komunikacije između više ljudi, već svi slušaju govornika.

Slika 21. *Grabar-Kitarović održava govor (javna zona).*⁶⁴

Iako u javnoj zoni nema kontakta sa govornikom, Kolinda Grabar-Kitarović se u javnim govorima uvijek trudi pokazati otvorene i ispružene ruke i dlanove. Otvoreni dlanovi (**Slika 22.**) pokazuju da je osoba koja govori, u ovom slučaju Kolinda Grabar-Kitarović, iskrena i otvorena. Drži se uspravno što se smatra odlikom samouvjerenosti i gleda ravno u ljude kojima održava govor. Vjerojatno govori o temi koja joj je bliska i poznata, temi za koju se je pripremila.

⁶⁴ <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/predsjednica-ide-na-opcu-skupstinu-un-a-predstavit-ce-projekt-zlarin-otok-bez-plastike---575529.html> pristupljeno 5. 9.2020. u 20:24 h

Slika 22. Kolinda Grabar-Kitarović održava govor.⁶⁵

3.5. Prikazivanje sebe – potpis hrvatskih dizajnera

Svojom pojavom (frizuram, šminkom, odjećom, svojim gestama) te sigurnim i samouvjerenim nastupom ostavlja snažan pozitivan dojam. Odijevanje političara podliježe određenim propisima posebno kada se radi o visokoj funkciji kao što je predsjednička. Primjerice, prema važećem kodeksu predsjednica mora imati pokrivene nadlaktice, zatvoren dekolte, suknju dužine ispod koljena. Još snažniju poruku dobiva njezino odijevanje kad uzmemo i činjenicu da nosi odjeću domaćih modnih dizajnera i time promovira hrvatsku modnu scenu. Predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović zna prilagoditi odjeću trenutku tako da smo je za vrijeme Svjetskog nogometnog prvenstva u Rusiji 2018. godine viđali u nacionalnom nogometaškom dresu. Time je osvojila velike simpatije i u Hrvatskoj i u svijetu.

⁶⁵ <https://www.novolist.hr/vijesti/hrvatska/kolinda-grabar-kitarovic-oporbena-oruzje-sudnjeg-dana/> pristupljeno 21. 9. 2020. u 23:01 h.

Slika 23. *Stil odijevanja bivše predsjednice.*⁶⁶

Ono što ju veoma razlikuje od svih prethodnih predsjednika Republike Hrvatske jest činjenica da je žena. Te, kao što se je to već kroz rad spominjalo, žene u politici nemaju veliku ulogu i značajnu ulogu. Čak i sada bez obzira što se radi o predsjedniku neke države, odnosno predsjednici države, mnogi su mediji na njezinim pojavljivanjima u javnosti komentirali vitku liniju i pisali o dijetama na kojima je bila i koje je koristila, te modni izričaj Kolinde Grabar-Kitarović. Javnost je bila više upućena u to da je dovela liniju »u red«, te kojeg je hrvatskog dizajnera ovaj put nosila, nego u to što je bilo rečeno na nekom sastanku ili obraćanju javnosti. I ono što mediji često ističu, a išlo je u korist bivšoj predsjednici jest to što je uvijek promovirala hrvatske dizajnere i nosila elemente koji promoviraju hrvatski identitet.

⁶⁶ <https://www.jutarnji.hr/life/kako-zapravo-izgleda-hrvatska-predsjednica-strucnjaci-odgovorili-na-pitanje-o-kojem-hrvati-tako-puno-diskutiraju-6180321> pristupljeno 6. 9. 2020. u 15:54 h.

Slika 24. *Kolinda Grabar-Kitarović nosi broš sa zastavom Hrvatske.*⁶⁷

Bilo da se radilo o broševima (npr. prilikom debata za borbu na predsjedničkim izborima ove godine Kolinda Grabar-Kitarović je nosila broš sa zastavom republike Hrvatske (**Slika 24.**)), ali i u prethodnim ulomcima se je moglo vidjeti da kada god je u posjeti nekim drugim državama i kada god je u mogućnosti promovirati Hrvatsku, uvijek je to radila sa stilom (**Slika 15.**). Kada je bila u društvu predsjednika Putina, odlučila se je za maslinasto-zelenu kombinaciju kompleta, a sako je imao na sebi crnu Pašku čipku. Ali i sam odabir boja kompleta i haljina, najčešće u crvenoj, nježno plavoj, čak i kraljevsko plavoj boji. Boje zastave Republike Hrvatske.

⁶⁷ <https://express.24sata.hr/top-news/gradanima-i-dalje-nije-jasno-sto-za-njih-znaci-milanovicev-izbor-24071> pristupljeno 23. 9. 2020. u 14.04 h.

Slika 25. *Modne kombinacije Kolinde Grabar-Kitarović.*⁶⁸

No i predsjednici se potkralo nekoliko grešaka, a najveća, ili najpoznatija je ona na inauguraciji predsjednika Republike Srbije, Aleksandra Vučića. Na inauguraciji je nosila haljinu boje fuksije, koja je ukrala sve poglede. Kako su mediji tada prenosili, bila je to Vučićeva inauguracija, no bivša predsjednica je ukrala svu pozornost odabirom haljine. Te je kombinaciju zaokružila brošem »Hrvatska u srcu«. (Slika 26.) No, Vučića to nije omelo, Grabar-Kitarović se našla u prvim redovima, te je čak donijela i poklon za Vučićevu suprugu Tamaru i njegovog sina.⁶⁹

⁶⁸ <https://www.tportal.hr/lifestyle/clanak/i-dalje-se-ne-moze-reci-da-se-kolinda-grabar-kitarovic-dobro-oblacila-ali-u-svakom-slucaju-ide-na-bolje-foto-20190116> pristupljeno 22. 9. 2020. u 14:27 h.

⁶⁹ Usp. <http://www.brotnjo.info/2017/06/23/vuciceva-inauguracija-svi-pricaju-kolindi-beograd-stigla-s-brosem-hrvatska-srcu/> pristupljeno 6. 9. 2020 u 16:13 h.

Slika 26. *Bivša predsjednica na inauguraciji predsjednika Vučića.*⁷⁰

⁷⁰ <http://www.brotnjo.info/2017/06/23/vuciceva-inauguracija-svi-pricaju-kolindi-beograd-stigla-s-brosem-hrvatska-srcu/> pristupljeno 6. 9. 2020 u 16:13 h.

Slika 27. Kolinda Grabar-Kitarović u društvu predsjednika Boruta Pahora.⁷¹

Ovdje se je mnogo pisalo u medijima o njihovoj bliskosti i razmijeni osmijeha. Zapravo svaki put kada bi se ovo dvoje predsjednika sastalo, mediji su uvijek pisali o tome koliko su bliski i nasmijani. Čak je Slovenija bila i posljednja država koju je predsjednica posjetila za vrijeme mandata. Izgleda da je jako bitno održati prijateljske odnose sa susjednom državom Slovenijom.

⁷¹ https://www.rtl.hr/vijesti-hr/foto/2729041/nisu-skidali-osmijeh-s-lica-pogledajte-srdacan-pozdrav-predsjednice-grabar-kitarovic-i-pahora/?slika=3658601&fb_comment_id=2217092708373900_2219556868127484 pristupljeno 23. 9. 2020. u 14:21 h.

Slika 28. *Kraljica Elizabeta II. u posjetu Zagrebu.*⁷²

„Prema protokolu, član kraljevske obitelji prvi pruža ruku, a zagrljaji i poljupci u obraz ne drže se pristojnima. Inače, dok mnogi protokolarni stručnjaci drže kako se u svečanim prigodama preporučuje odjenuti tamnije boje i nešto decentnije modele, pa tako i na audijenciji kod britanske kraljice, 24sata saznaju od sugovornika bliskog predsjednici da britanski dvor ne voli monokronu crnu odjeću za žene. Čak mole da se na balove ne dolazi u crnim haljinama. Stoga, uglavnom sve zapadne državnice na audijencijama nose kostim, najčešće kombinacije crne i neke druge boje.“⁷³

„»Odučila sam se za crno-bijeli kostim s motivom paške čipke na rukavu i crvene cipele. Ali u svemu je najvažniji značaj audijencije, a ne što sam odjenula i koje je boje« - poručila je predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović, koja je na audijenciji izgledala zaista čarobno.“⁷⁴

⁷² <https://www.vecernji.hr/vijesti/kolinda-grabar-kitarovic-pocela-sluzbeni-posjet-britaniji-primila-je-kraljica-elizabeta-ii-1120234> pristupljeno 23. 9. 2020. u 14:32 h.

⁷³ <https://www.24sata.hr/news/dvije-kraljice-stila-elizabeta-ii-srdacno-je-docekala-kolindu-494726> pristupljeno 23. 9. 2020. u 14:35 h.

⁷⁴ <https://www.24sata.hr/news/dvije-kraljice-stila-elizabeta-ii-srdacno-je-docekala-kolindu-494726> pristupljeno 23. 9. 2020. u 14:36 h.

3.6. Parajezik – intonacija je bitna

Osim iznimnog modnog izričaja i ljubavi prema hrvatskom narodu i domovini, Grabar-Kitarović je poznata i po jedinstvenom parajeziku, odnosno po emocionalnom tonu glasa i intonaciji. U svojim govorima je iznimno emocionalna, pogotovo kada se govori o hrvatskom narodu. (Slika 29.) je upravo jedan takav prikaz gdje lupila šakom o stol u žaru objašnjavanja kako niti jedan srbijanski tenk neće ući u Vukovar.

„Međutim, kada je Vučić već to učinio onda ću i ja: ne da je tražio od mene da ne spominjem velikosrpsku agresiju već je to i molio, no kako vidite ta molba nije uslišena.“⁷⁵

„Rekla je predsjednica i istaknula da je velikosrpska agresija, nažalost, zabilježena krvavim slovima u hrvatskoj povijesti. »Ona je samo još jedan totalitarni režim i treba biti tretiran kao takav. Ona je propala, ona je poražena. Međutim, isto tako, svima onima koji danas prijete Hrvatskoj želim vrlo jasno reći da nikada više ni jedan jedini srbijanski tenk neće više ući u Vukovar. Neka se nitko time ne zavarava.« - poručila je predsjednica i udarila šakom o stol.“⁷⁶

⁷⁵ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/video-kolinda-udarila-sakom-o-stol-ali-doslovno-nikada-vise-ni-jedan-jedini-srbijanski-tenk-nece-vise-uci-u-vukovar-9299174> pristupljeno 23. 9. 2020. u 14:38 h.

⁷⁶ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/video-kolinda-udarila-sakom-o-stol-ali-doslovno-nikada-vise-ni-jedan-jedini-srbijanski-tenk-nece-vise-uci-u-vukovar-9299174> pristupljeno 6. 9. 2020. u 19:20 h.

Slika 29. *Grabar-Kitarović udarila šakom o stol.*⁷⁷

5. Okolina i njezin utjecaj na neverbalnu komunikaciju

„Osobe komuniciraju na različitim mjestima, kod kuće, u parku, dućanu, na poslu, hotelu, knjižnici, učionici i sl. Upravo različiti elementi različito utječu na osobu s obzirom na okolinu u kojoj se nalazi. Glavni elementi koji utječu na govornika koje ćemo spomenuti su: formalnost, toplina, prepoznatljivost, ograničenje i distanca. Privatnost je čimbenik koji također utječe na neverbalnu komunikaciju i ponašanje sugovornika. Tako zatvoreni prostori daju dojam veće privatnosti, dok veći prostori manje. Ponekad i predmeti u okolini pridaju osjećaju privatnosti, poput toaletnog pribora i sličnih predmeta. U prostoriji koja zrači privatnošću osoba će se zasigurno osjećati opuštenije i biti sklonija intimnijim temama.“⁷⁸

⁷⁷ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/video-kolinda-udarila-sakom-o-stol-ali-doslovno-nikada-vise-ni-jedan-jedini-srbijanski-tenk-nece-vise-uci-u-vukovar-9299174> pristupljeno 6. 9. 2020. u 19:21 h.

⁷⁸ L. M. Knapp, J. A. Hall, T. G. Horgan; *Neverbalna komunikacija u ljudskoj interakciji*; Naklada Slap; Jastrebarsko; 2012., str. 111. – 112.

„Čimbenik formalnosti okoline se može podijeliti na formalnu i neformalnu okolinu. Tako ako se govornici nalaze u formalnom okruženju, i njihova neverbalna komunikacija će biti formalna. Osobe će se u takvom okruženju osjećati manje opušteno, pomalo nesigurno i koristit će se profesionalnim jezikom. „Poznato je da svi imamo neke svoje zakutke ili zone u kući koji su više naši i gdje se osjećamo sigurno i zaštićeno. U takvom prostoru i naš govor tijela bit će opušteniji. U svojoj fotelji ne moramo sjediti uspravno i ukočeno već možemo pružiti noge ili ih primjerice podići. Taj isti položaj u uredskoj stolici bi od strane kolega bio shvaćen kao preležeran odnos prema poslu. Još od svojih najmlađih dana slušali smo upute roditelja kako se ponašati u gostima tj. tuđoj kući, u restoranu ili u učionici. Na to kako će neki prostor djelovati na nas ili našeg sugovornika mogu utjecati detalji poput svjetla, zelenila, glazbe.“⁷⁹

Sljedeći čimbenik koji utječe na osobe u okruženju jest toplina. Faktori zbog kojih osoba osjeća ovu toplinu mogu biti različiti, primjerice kombinacija boja zidova, tekstura namještaja, zvučna izolacija i slično. Fascinantna je činjenica da okruženja u kojima osobe osjećaju psihološku toplinu daju dojam same fizičke topline, odnosno osobe se osjećaju fizički toplije.

„Ponekad na ponašanje osoba utječe blizina ili udaljenost s koje treba komunicirati s drugom osobom. Ovdje govorimo o opažanju distance. Distanca može biti fizička ili psihološka udaljenost. Pri psihološkoj se misli na barijere koje razdvajaju ljude, iako su fizički blizu. Tako je prisnija komunikacija povezana sa situacijama koje su nesputavajuće, poznate, intimne i bliske.“⁸⁰

Ono što je svakako začudilo medije i o čemu se je dugo pisalo, je jedno zanimljivo i ne tako uobičajeno izdanje Kolinde Grabar-Kitarović. Na koncertu Tomislava Bralića i klape Intrade došla je u trapericama, majici sa uzorkom leoparda i smeđoj kožnoj jakni. Iako u modnom stilu nije pogriješila i odlično je nosila ovu odjevnju kombinaciju, ono što je svima zapalo za oko jest da su svi oko nje bili u odijelima i nešto tamnijim izdanjima odjeće. No, nije joj ništa pokvarilo sreću, što se je moglo primijetiti jer nije skidala osmijeh sa lica. Činjenica da je na koncert došla u nešto ležernijem izdanju proizlazi iz toga da se je osjećala kao da je u neformalnom okruženju gdje će se osjećati ugodno čak i u kožnoj jakni.

⁷⁹ Ibid. str. 112. – 113.

⁸⁰ Ibid. str. 113.

Slika 30. *Ležerno izdanje Kolinde Grabar-Kitarović.*⁸¹

No, nije koncert klape Intrade bilo jedino ležerno izdanje bivše predsjednice. Svi se sjećamo koncerta Prljavaca i nešto tamnijeg izdanja Kolinde Grabar-Kitarović kada se je na koncertu pojavila u crnoj kožnoj jakni i tamnim trapericama. **(Slika 31.)** prikazuje kako se je Kolinda Grabar-Kitarović slikala sa mnogim fanovima koji su joj prilazili i ljudima koji su je htjela pozdraviti. Još jedan dokaz kako se je željela približiti hrvatskom narodu i pokazati im kako iako je na visokom položaju u državi, veoma lako ljudima doprijeti do nje.

⁸¹ <https://www.index.hr/magazin/clanak/kolinda-na-koncert-klape-intrade-stigla-u-koznjaku-trapericama-i-leopard-uzorku/2138407.aspx> pristupljeno 23. 9. 2020. u 15:05 h.

Slika 31. Kolinda Grabar-Kitarović na koncertu Prljavog Kazališta.⁸²

Jedno novije izdanje, mediji prenose iz veljače ove godine kako se je šetala Zagrebačkom špicom sa bivšom savjetnicom i psom Kikom. Svi mediji su pohvalili odjevnu kombinaciju, ali ponajviše kaput s cvjetnim detaljima. Sretna, nasmijana, ležerno neformalno izdanje zbog okoline u kojoj se nalazi u trenutku.⁸³

⁸² <https://www.rtl.hr/vijesti-hr/foto/2736787/predsjednica-zablistala-u-drukcijem-izdanju-navukla-traperice-i-koznu-jaknu-pa-otisla-na-koncert/?slika=3903617> pristupljeno 23. 9. 2020. u 15:08 h.

⁸³ <https://diva.vecernji.hr/moda/u-drustvu-bivse-savjetnice-i-psica-kike-kolinda-grabar-kitarovic-u-lezernom-izdanju-prosetala-zagrebom-11593/galerija-2134?page=3> pristupljeno 23. 9. 2020. u 15:19 h.

Slika 32. *U šetnji sa psom.*⁸⁴

5.1. Drugi ljudi kao faktor neverbalne komunikacije

„Drugi ljudi mogu se percipirati kao dio same okoline i utjecati na ponašanje drugih. Tako oni mogu biti pasivni ili aktivni sudionici, a to ovisi o tome koliko ih osoba percipira kao dio konverzacije. U mnogim situacijama smatra se da je osoba aktivan sudionik, ako može čuti ono o čemu se govori. Kada se osobe smatraju kao aktivni, sastavni dio situacije, mora se često promijeniti način komunikacije, tako da se poruke prilagode brojnijoj publici.“⁸⁵

„Ponekad na ponašanje osoba utječe blizina ili udaljenost s koje treba komunicirati s drugom osobom. Ovdje govorimo o opažanju distance. Distanca može biti fizička ili psihološka udaljenost. Pri psihološkoj se misli na barijere koje razdvajaju ljude, iako su fizički blizu. Tako je prisnija komunikacija povezana sa situacijama koje su nesputavajuće, poznate, intimne i

⁸⁴ <https://diva.vecernji.hr/moda/u-drustvu-bivse-savjetnice-i-psica-kike-kolinda-grabar-kitarovic-u-lezernom-izdanju-prosetala-zagrebom-11593/galerija-2134?page=3> pristupljeno 23. 9. 2020. u 15:17 h.

⁸⁵ Ibid. str. 120.

bliske. Možemo zaključiti kako će različiti čimbenici i njihova kombinacija imati određen utjecaj na osobu koja je dio komunikacije.“⁸⁶

„Emocionalne reakcije se mogu opisati na temelju“⁸⁷:

- Koliko se osoba u okolini osjeća uzbuđeno – uzbuđenje se odnosi na to koliko je osoba aktivna, uzbuđena, uznemirena ili budna.
- Koliko se osoba u okolini osjeća ugodno – ugodna se odnosi na osjećaj radosti, zadovoljstva ili sreće.
- Koliko se osoba u okolini osjeća dominantno – dominacija sugerira da osoba misli da ima kontrolu, da je važna i slobodna postupati na različite načine.

Slika 33. *Uzbuđenje na licu Kolinde Grabar – Kitarović.*⁸⁸

⁸⁶ Ibid. str. 113.

⁸⁷ Ibid. str. 114.

⁸⁸ <https://www.dw.com/bs/grabar-kitarovi%C4%87-bojim-se-da-svi-di%C5%BEu-ruke-od-bih/a-44853086>
pristupljeno 6. 9.2020. u 20:02 h

Slika 34. *Emocije na licu zbog posjeta Vodotoranju.*⁸⁹

Nije skrivala niti emocije u trenutku kada se je popela na Vodotoranj u Vukovaru.

„Toranj je i simbol širokih vidika naše Hrvatske za koju vjerujem da će biti među najprosperitetnijim državama, samo se moramo svi zajedno potruditi - rekla je predsjednica, koja se u jednom trenutku slomila i zaplakala.“⁹⁰

⁸⁹ <https://www.24sata.hr/news/kolindu-slomile-emocije-popela-se-na-vodotoranj-te-zaplakala-627516>
pristupljeno 23. 9. 2020. u 15:27 h.

⁹⁰ <https://www.24sata.hr/news/kolindu-slomile-emocije-popela-se-na-vodotoranj-te-zaplakala-627516>
pristupljeno 23. 9. 2020. u 15:28 h.

Slika 35. *Kolinda Grabar-Kitarović grli Tomislava Karamarka*⁹¹

Slike 33. - 35. zorno prikazuju uzbuđenje i ugodnu atmosferu koji su ponijeli Kolindu Grabar – Kitarović tijekom Svjetskog prvenstva, te blizak odnos s političarem Tomislavom Karamarkom. No, dominantan odnos nije imala ni sa kim, te se najčešće opušteno i dominantno osjećala u situacijama gdje je Hrvatska u bliskim odnosima sa drugom zemljom i ne postoje tzv. otvorena pitanja, odnosno nerazriješena pitanja između zemalja.

⁹¹ <https://express.24sata.hr/top-news/otrijeznite-se-desnicari-nemate-vi-nikoga-za-pantovcak-19319> pristupljeno 6. 9. 2020. u 20:12 h.

Slika 36. *Grabar-Kitarović sa predsjednikom Azerbadžajna.*⁹²

5.2. Teritorijalno ponašanje

„Protok i promjena udaljenosti između osoba koje komuniciraju jednako je dio komunikacijskog iskustva kao i riječi koje osobe razmjenjuju. „Teritorij općenito označuje ponašanje koje karakterizira identificiranjem s nekim fizičkim područjem na način koji upućuje na posjedovanje i obranu tog teritorija od percipiranih »osvajaca«. Mnoge vrste teritorijalnog ponašanja mogu imati korisnu funkciju kao reguliranje populacijske gustoće, pomoć u koordiniranju aktivnosti i sl. Teritorijalno ponašanje svakodnevni je dio ljudske interakcije. Tako osobe prilagođavaju svoje neverbalno ponašanje, u odnosu na koji doživljavaju nešto kao svoj teritorij. Primjerice, nečiji dom može se okarakterizirati kao teritorij te osobe, koji je spremna braniti. Iz navedenog razloga, osoba se u određenim situacijama u njemu ponaša drugačije, nego što bi se ponašala negdje drugdje. Intenzitet kojim će osoba odgovoriti na ugroženost svog teritorija ovisi o tome tko je povrijedio teritorij, zašto je to učinio, o kojem tipu teritorija je riječ, kako je povreda napravljena, koliko je dugo trajalo prisvajanje, gdje se

⁹² <https://www.aa.com.tr/ba/balkan/ekonomska-saradnja-dominantna-tema-razgovora/671108> pristupljeno 6. 9. 2020. u 20:34 h.

povreda dogodila, hoće li se ponoviti ili ne i sl. Svaka osoba ima svoj teritorij i svaka će osoba drugačije reagirati na njegovu povredu. Isto tako svaka osoba ima svoj tzv. osobni prostor, svojevrsnu nevidljivu granicu u kojoj se osjećaju ugodno. Prelaskom te granice, neke druge osobe s kojom osoba nije dovoljno bliska, u prvoj osobi može se i često se budi osjećaj nelagode. Ovisno o bliskosti osoba će pustiti druge u svoju blizinu.“⁹³

Slika 37. *Osobni prostor i teritorij Kolinde Grabar – Kitarović.*⁹⁴

⁹³ Ibid. str. 143. – 144.

⁹⁴ <https://www.rtl.hr/vijesti-hr/novosti/hrvatska/3631833/anusic-cudo-je-da-je-kolinda-grabar-kitarovic-uopce-usla-u-drugi-krug/> pristupljeno 7. 9. 2020. u 16:16 h.

6. Zaključak

Charles Darwin je vjerovao da je ljudsko izražavanje emocija univerzalno, odnosno da svi ljudi na isti način izražavaju i tumače emocije izrazima lica. Istraživanja su pokazala da je Darwin bio u pravu za šest glavnih emocionalnih ekspresija, a to su srdžba, sreća, iznenađenje, strah, gađenje i tuga. Neverbalna komunikacija se tijekom povijesti razvijala usporedno sa svim ostalim načinima komunikacije i ostala je među ljudima sve do današnjih dana.

„Privlačnost analize neverbalne komunikacije leži u dvije činjenice: prva je da je taj jezik govore svi. No detaljniji uvid u nečije neverbalno ponašanje pokazat će kako je mnogo teže „pročitati“ nečiji govor tijela nego nam se u početku može činiti. Razlog tome je kompleksni sustav podjela i varijabli koje utječu na neverbalnu komunikaciju u svakom trenutku dok se ona odvija. Fizičke i karakterne osobine komunikatora, komunikacijska okolina, i u konačnici, naše neverbalno ponašanje – sve navedeno značajno utječe na enkodiranje, odnosno slanje, i dekodiranje, odnosno primanje i interpretaciju neverbalnih signala. Druga privlačnost u analizi neverbalne komunikacije krije se u čovjekovoj želji da si olakša svakodnevno funkcioniranje i komunikaciju s drugima, ali i prodre u stvarne namjere iza nečije riječi.“⁹⁵

Neverbalna komunikacija sada već bivše predsjednice države Kolinde Grabar – Kitarović je poput i njezinog karaktera, jedinstvena. Predsjednica kada se je veselila i kada ju je ugodna atmosfera ponijela, ona se je veselila i pjevala, bez obzira na medije, javnost i protokole. Iako je osvojila barem dio simpatija naroda, smatra se da je njezin način neverbalne komunikacije za vrijeme obnašanja dužnosti predsjednice države bio previše „slobodnog duha“ i da se to mnogima nije svidjelo. Njezino pjevanje i razigran duh. No, ne smatra se to kao da je nešto loše, bivša predsjednica je znala u mnogim ozbiljnim situacijama i na mnogim ozbiljnijim sastancima prilagoditi se i pripremiti bilo da je riječ o verbalnom okršaju ili načinu odijevanja i gestikulaciji. Jedino je trebala više poraditi na tome da se uvede više žena u politiku i da se počnu mijenjati neki zakoni, no za svojeg je mandata učinila sve što je mogla.

⁹⁵ L. M. Knapp, J. A. Hall, T. G. Horgan; *Neverbalna komunikacija u ljudskoj interakciji*; Naklada Slap; Jastebarsko, 2012., str. 7 – 8.

Literatura i izvori

Knjige:

1. A. Pease; *Govor tijela*; Zaloiba Mladinska knjiga, 1991. Ljubljana – Zagreb.
2. A. i B. Pease *Velika škola govora tijela*; 2008. Mozaik knjiga, Zagreb.
3. B. McNair: *Uvod u političku komunikaciju*; 2003., Politička misao: Zagreb.
4. D. Čerepinko; *Komunikologija : kratki pregled najvažnijih teorija, pojmova i principa*; 2012. Veleučilište Varaždin, Varaždin.
5. J. Navarro, *Što nam tijelo govori?*, 2010., Mozaik knjiga: Zagreb.
6. L. M. Knapp, J. A. Hall, T. G. Horgan; *Neverbalna komunikacija u ljudskoj interakciji*, 2012.: Naklada Slap; Jastrebarsko.
7. R. Coleman, D. Wu; *Slike i emocije za odluku glasača*; 2015.; Efekt agende, Minneapolis, Lexington Books.

Internetski članci:

- <http://retorika.hr/povijesni-govori/deset-najboljih-govora-kroz-povijest/> pristupljeno 7. 9. 2020. u 17:12 h.
- <http://research.ucc.ie/scenario/2014/02/Surkamp/03/en/media/image1.jpeg> pristupljeno 2. 9. 2020. u 18:12 h.
- <https://www.mnovine.hr/lifestyle/neverbalna-komunikacija-procitajte-ljude-pomocu-govora-tijela/> pristupljeno 1. 9. 2020. u 22:04 h.

- <https://blog.dnevnik.hr/ostrman-art/2010/02/1627249557/neverbalna-komunikacija.html> pristupljeno 1. 9. 2020. u 23:32 h.
- <https://www.unavita.hr/neverbalna-komunikacija-u-razlicitim-kulturama/> pristupljeno 1. 9. 2020. u 23:42 h.
- https://www.interijernet.hr/hr-razno/govor-tijela---neizgovorena-istina_56693 pristupljeno 1. 9. 2020. u 23:54 h.
- <http://www.croring.com/news/verbalno-i-neverbalno-u-komunikaciji/5594.aspx> pristupljeno 1. 9. 2020 u 00:05 h.
- <https://www.moj-posao.net/Press-centar/Details/73167/Vaznost-i-moc-prvog-dojma/58/> pristupljeno 2. 9. 2020 u 19:02 h.
- <https://www.irishcentral.com/opinion/others/jfk-inauguration> pristupljeno 5. 9. 2020. u 16:45 h.
- <https://www.tportal.hr/fun/clanak/10-naj-govora-koji-su-promijenili-svijet-20110430> pristupljeno 5. 9. 2020. u 16:34 h.
- <https://kamenjar.com/na-danasnji-dan-1918-stjepan-radic-ne-srljajte-kao-guske-u-maglu/> pristupljeno 5. 9. 2020 u 17:34 h.
- <https://retorika.hr/povijesni-govori/sto-godina-od-slavnog-govora-stjepana-radica-ne-srljajte-kao-guske-u-maglu/> pristupljeno 5. 9. 2020. u 17:39 h.
- <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/hrvatski-govori-koji-su-nadzivjeli-govornike-3879747> pristupljeno 5. 9. 2020 u 17:52 h.
- <https://www.dw.com/hr/%C5%BEene-su-u-hrvatskoj-politici-ukras-a-va%C5%BEne-odluke-donose-mu%C5%A1karci/a-52681058> pristupljeno 4. 9. 2020. u 17:23 h.

- <http://pressedan.unin.hr/zene-u-politici-kakvu-promjenu-zelimo.html> pristupljeno 5. 9. 2020 u 18:20 h.
- <https://express.24sata.hr/top-news/gradanima-i-dalje-nije-jasno-sto-za-njih-znaci-milanovicev-izbor-24071> pristupljeno 5. 9. 2020 u 18:34 h.
- <https://www.totalno.hr/predsjednica-kitarovic-inicijativa/> pristupljeno 5. 9. 2020. 18:46 h.
- <https://prnjavorlive.info/kolinda-objasnila-svoj-nastup-poslije-finala-mundijala/> pristupljeno 5. 9. 2020. u 19:04 h.
- <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/foto-vrtlog-emocija-na-licu-kolinde-grabar-kitarovic-zdusno-je-pjevala-pjesmu-dajem-ti-srce-i-srdacno-cestitala-milanovicu-na-pobjedi-9823195> pristupljeno 5. 9. 2020. u 19:21 h.
- <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/govor-tijela-je-li-grabar-kitarovic-paskom-cipkom-smeksala-kamenog-putina-foto-20171019/slika-2f01c5b714761cdc5424e729e2c9aac3> pristupljeno 5. 9. 2020. u 19:53 h.
- <https://www.index.hr/magazin/clanak/kolinda-i-jakov-proslavili-vazan-datum-u-vezi-ona-objavila-romanticnu-poruku/2144599.aspx> pristupljeno 5. 9. 2020. u 19:58 h.
- <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/predsjednica-ide-na-opcu-skupstinu-un-a-predstavit-ce-projekt-zlarin-otok-bez-plastike---575529.html> pristupljeno 5. 9.2020. u 20:24 h.
- <https://www.jutarnji.hr/life/kako-zapravo-izgleda-hrvatska-predsjednica-strucnjaci-odgovorili-na-pitanje-o-kojem-hrvati-tako-puno-diskutiraju-6180321> pristupljeno 6. 9. 2020. u 15:54 h.
- <http://www.brotnjo.info/2017/06/23/vuciceva-inauguracija-svi-pricaju-kolindi-beograd-stigla-s-brosem-hrvatska-srcu/> pristupljeno 6. 9. 2020 u 16:13 h.

- <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/video-kolinda-udarila-sakom-o-stol-ali-doslovno-nikada-vise-ni-jedan-jedini-srbijanski-tenk-nece-vise-uci-u-vukovar-9299174> pristupljeno 6. 9. 2020. u 19:21 h.
- <https://www.dw.com/bs/grabar-kitarovi%C4%87-bojim-se-da-svi-di%C5%BEu-ruke-od-bih/a-44853086> pristupljeno 6. 9. 2020. u 20:02 h.
- <https://express.24sata.hr/top-news/otrijeznite-se-desnicari-nemate-vi-nikoga-za-pantovcak-19319> pristupljeno 6. 9. 2020. u 20:12 h.
- <https://www.aa.com.tr/ba/balkan/ekonomska-saradnja-dominantna-tema-razgovora/671108> pristupljeno 6. 9. 2020. u 20:34 h.
- <https://www.rtl.hr/vijesti-hr/novosti/hrvatska/3631833/anusic-cudo-je-da-je-kolinda-grabar-kitarovic-uopce-usla-u-drugi-krug/> pristupljeno 7. 9. 2020. u 16:16 h.
- <https://www.youtube.com/watch?v=ea1P5-6FQa4> pristupljeno 5. 9. 2020. u 19:37 h.
- <https://www.index.hr/magazin/clanak/kolinda-na-koncert-klape-intrade-stigla-u-koznjaku-trapericama-i-leopard-uzorku/2138407.aspx> pristupljeno 23. 9. 2020. u 15:05 h.
- <https://www.24sata.hr/news/kolindu-slomile-emocije-popela-se-na-vodotoranj-te-zaplakala-627516> pristupljeno 23. 9. 2020. u 15:28 h.
- <https://diva.vecernji.hr/moda/u-drustvu-bivse-savjetnice-i-psica-kike-kolinda-grabar-kitarovic-u-lezernom-izdanju-prosetala-zagrebom-11593/galerija-2134?page=3> pristupljeno 23. 9. 2020. u 15:17 h.
- <https://www.rtl.hr/vijesti-hr/foto/2736787/predsjednica-zablistala-u-drukcijem-izdanju-navukla-traperice-i-koznu-jaknu-pa-otisla-na-koncert/?slika=3903617> pristupljeno 23. 9. 2020. u 15:08 h.

- <https://express.24sata.hr/top-news/gradanima-i-dalje-nije-jasno-sto-za-njih-znaci-milanovicev-izbor-24071> pristupljeno 23. 9. 2020. u 14:04 h.
- <https://www.novolist.hr/vijesti/hrvatska/kolinda-grabar-kitarovic-oporbeno-oruzje-sudnjeg-dana/> pristupljeno 21. 9. 2020. u 23:01 h.
- <https://www.vecernji.hr/vijesti/kolinda-grabar-kitarovic-pocela-sluzbeni-posjet-britaniji-primila-je-kraljica-elizabeta-ii-1120234> pristupljeno 23. 9. 2020. u 14:32 h.
- <https://www.24sata.hr/news/dvije-kraljice-stila-elizabeta-ii-srdacno-je-docekala-kolindu-494726> pristupljeno 23. 9. 2020. u 14:35 h.
- <https://express.24sata.hr/top-news/vide-li-zoki-i-kolinda-dalje-od-5-sijecnja-24022> pristupljeno 21. 9. 2020. u 22:26 h.
- <https://plaviured.hr/sto-je-zrcaljenje/> pristupljeno 21. 9. 2020. u 22:34 h.
- <https://net.hr/danas/hrvatska/je-li-kolinda-spavala-dok-je-trump-govorio-tvrdi-da-nije-rekao-kako-buducnost-ne-pripada-globalistima-demantira-je-i-bijela-kuca/#> pristupljeno 21. 9. 2020. u 21:50 h.
- <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/puhovski-tudmanovu-tragediju-grabar-kitarovic-i-dvorski-novinar-pretvorili-u-farsu-20170112> pristupljeno 21. 9. 2020. u 22:02 h.
- <https://www.jutarnji.hr/izbori/vijesti/pogledajte-kako-je-kolinda-reagirala-kada-je-ugledala-naseg-fotoreportera-15003830> pristupljeno 22. 9. 2020. u 22:26 h.

Popis slika

Slika 1. <i>Sistemski pregled neverbalne komunikacije.</i>	4
Slika 2. <i>Izraz lica koje pokazuje osjećaje i emocije.</i>	6
Slika 3. <i>Kennedy održava govor na inauguraciji.</i>	14
Slika 4. <i>Stjepan Radić održava govor.</i>	15
Slika 5. <i>Žene u politici.</i>	18
Slika 6. <i>Vizualna komunikacija – kontakt očima.</i>	19
Slika 7. <i>Rekacija Kolinde Grabar-Kitarović za vrijeme debate.</i>	20
Slika 8. <i>Kolinda Grabar-Kitarović i predsjednik Republike Poljske.</i>	21
Slika 9. <i>Grabar-Kitarović odgovara na pitanja nakon debate.</i>	22
Slika 10. <i>Slavlje na dodjeli medalja Svjetskog nogometnog prvenstva.</i>	23
Slika 11. <i>Vrtlog emocija na licu.</i>	24
Slika 12. <i>Kolinda Grabar-Kitarović u društvu predsjednika SAD-a.</i>	25
Slika 13. <i>Druženje predsjednika SAD-a i predsjednice Hrvatske.</i>	26
Slika 14. <i>Bivša predsjednica na sastanku sa predsjednikom Putinom.</i>	27
Slika 15. <i>Rukovanje bivše predsjednice i predsjednika Putina.</i>	28
Slika 16. <i>Nabrajanje kao dio neverbalnog govora.</i>	29
Slika 17. <i>Sreća na licu Kolinde Grabar-Kitarović.</i>	30
Slika 18. <i>Kolinda Grabar-Kitarović na teniskom turniru.</i>	31
Slika 19. <i>Gesta zrcaljenja kao znak povezivanja.</i>	32
Slika 20. <i>Intimna zona bivše predsjednice uz supruga Jakova.</i>	33
Slika 21. <i>Grabar-Kitarović održava govor (javna zona).</i>	34
Slika 22. <i>Kolinda Grabar-Kitarović održava govor.</i>	35
Slika 23. <i>Stil odijevanja bivše predsjednice.</i>	36
Slika 24. <i>Kolinda Grabar-Kitarović nosi broš sa zastavom Hrvatske.</i>	37
Slika 25. <i>Modne kombinacije Kolinde Grabar-Kitarović.</i>	38
Slika 26. <i>Bivša predsjednica na inauguraciji predsjednika Vučića.</i>	39
Slika 27. <i>Kolinda Grabar-Kitarović u društvu predsjednika Boruta Pahora.</i>	40
Slika 28. <i>Kraljica Elizabeta II. u posjetu Zagrebu.</i>	41
Slika 29. <i>Grabar-Kitarović udarila šakom o stol.</i>	43
Slika 30. <i>Ležerno izdanje Kolinde Grabar-Kitarović.</i>	45

Slika 31. <i>Kolinda Grabar-Kitarović na koncertu Prljavog Kazališta</i>	46
Slika 32. <i>U šetnji sa psom</i>	47
Slika 33. <i>Uzbuđenje na licu Kolinde Grabar – Kitarović</i>	48
Slika 34. <i>Emocije na licu zbog posjeta Vodotornju</i>	49
Slika 35. <i>Kolinda Grabar-Kitarović grli Tomislava Karamarka</i>	50
Slika 36. <i>Grabar-Kitarovićsa predsjednikom Azerbadžajna</i>	51
Slika 37. <i>Osobni prostor i teritorij Kolinde Grabar – Kitarović</i>	52